

အမှာစာ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းရာဇဝင်များကိုလေ့လာကြည့်လျှင်မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ် ၌နေ ထိုင်ကြသော အစ္စလာမ် ဘာသာဝင် မြန်မာမွတ်ဆလင်များ သည် လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း (၁၀၀၀) ကျော်၊ (၁၂၀၀) ခန့် လောက် ကစ၍ အစုလိုက်သော် လည်းကောင်း၊အနည်း ငယ် သော် လည်းကောင်း လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း (၃၀၀) ခန့်အထိ ဝင်ရောက်နေ ထိုင်ခဲ့ကြောင်း သမိုင်း တွင် အထောက်အထားခိုင်လုံစွာ တွေ့ရှိ ရသည်။

မြန်မာရာဇဝင် ၊သမိုင်း များတွင် အခြားသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများမြန်မာနိုင်ငံ သို့ ဝင်ရောက် နေ ထိုင် ပုံကို လေ့လာလျှင် မြန်မာမွတ်ဆလင်များသည်လည်း ၎င်းတို့ထက်နောက် မကျသေးကြောင်းကို သမိုင်း သမိုင်း အထောက်အထားများအရသိရှိနိုင် ပါ သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာမွတ်ဆလင်များသည်လည်း ထို ခေတ် ထိုအခါ(နှစ်ပေါင်း ၁၀၀၀)ကျော် ကပင် ရောက် ရှိနေ ကြောင်း လယ်ပြင် မှာ ဆင်သွားသကဲ့သို့ ရာဇဝင်၊ သမိုင်း တွင် ထင်ရှားနေ ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသားဥပဒေတွင် ၁၈၂၃ ခုမတိုင်မီက မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပင်ရင်းနှီးငံ အဖြစ် နေထိုင် သူ များ သည် တိုင်းရင်းသားများဖြစ်သည်ဟုပြဌာန်ထားသဖြင့် မြန်မာ နိုင်ငံ သား ဥပဒေ နှင့် အ ကျို့ဝင် သော ၁၈၂၃ ခု မတိုင်မီက မြန်မာ့သမိုင်းထဲက မွတ်ဆလင် များအ ကြောင်း ကိုရှာဖွေ၍ စာဖတ်ပရိသတ် ဖတ်ရှု လေ့လာ သိရှိ နိုင် ရန်အ လို့ ငါ ဤ မှတ်စု ကိုရှာ ဖွေစုစည်းတင်ပြခြင်းဖြစ် ပါ သည်။ မြန်မာ့သမိုင်း ` ၌မွတ် ဆလင်များ ထဲတွင် (၁) ဗမာ မွတ် ဆလင် (၂) ရခိုင် မွတ် ဆလင် (၃)ကမန် မွတ်ဆလင် (၄)ပသျူးမွတ်ဆလင် (၅)ပန်းသေး မွတ် ဆလင် ဟူ၍ (၅)မျိုး ခွဲခြား လေ့လာ နိုင် သည်။ များပြားသော ရာဇဝင်၊ သမိုင်းများကို လေ့လာ ရန် အခက်ခဲ ရှိသူများ အနေဖြင့် ဤမှတ်စု ကို လေ့လာ ခြင်း ဖြင့် အချိန် တိုတို အတွင်း အလွယ်တကူ ပဟုသုတတိုးပွားနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်ရာ နိုင်ငံတော်ကချ မှတ်သော မူဝါဒအညီ ... ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး၊

တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှု မပြိုကွဲရေး ၊ အချုပ်အချာအာဏာတည်တံ့ခိုင်မြဲရေး သည် ... တို့အရေး ... ဟူသော ဆောင်ပုဒ် ကိုဦးထိပ်ထားလျက် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း စည်းလုံးရေး၊ အပြန် အလှန် ခင်မင် လေးစား ရေးတွက် သမိုင်း ထဲ က မြန်မာ့မွတ်ဆလင် အကြောင်း ကို ရေး သား ဖော်ပြပါသည်။

(၁)

၁၅၃၉ အေဒီတွင် တပင်ရွှေထီး ပဲခူးကို တိုက်ခိုက်ခဲ့စဉ် ၁၅၉၉ အေဒီတွင် တောင်ငူဘုရင် ပဲခူးကို တိုက် ခိုက်ခဲ့စဉ်တွင် ဖမ်းဆီးရမိသော မွတ်စလင်မ်များ ၁၅၄၇ အေဒီတွင် တပင်ရွှေထီး မြို့ဟောင်းမြို့ ကို ဝင်တိုက် ခဲ့စဉ် နှင့် ၁၇၀၇ အေဒီတွင် စနေမင်း၏ အရာရှိများ သံတွဲကို တိုက်ခိုက်ခဲ့စဉ် ဖမ်းဆီးရမိခဲ့ သော မွတ်စလင်မ်များ၊ ၁၆၁၃ အေဒီတွင် အနောက် ဘက်လွန်မင်း သန်လျင်ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့စဉ် သန် လျင်မြို့ ကျပြီးစအခါ ဒီပရစ်တို၏ နောက်လိုက် မွတ်စလင်များ (သို့မဟုတ်) စစ်ပွဲပြီးစ အချိန်နှောင်း မှ ရောက် ရှိလာသော သင်္ဘော များမမွတ်စလင် များအား ရွှေဘိုခရိုင်၊ မြေဇူး၊ စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ ပင်းယနှင့် ခံလူး၌

လည်းကောင်း၊ ကျောက်ဆည်ခရိုင် လက်ပံ၌ လည်း ကောင်း၊ ရမည်းသင်းခရိုင် ယင်းတော် တို့၌ လည်းကောင်း နေရာချထားခဲ့ကြောင်းတွေ့ ရသည်။

(2)

အေဒီ ၁၄၃၀ ခုနှစ်တွင် ဗိုလ်ချုပ် ဝလီခန် နှင့်ပါလာသော စစ်သည် ငါးသောင်း(Bangladesh District Gazatteers,p-63)၊ ဗိုလ်ချုပ် စန္ဒီခန်နှင့် ပါလာသော စစ်သည်များ(Journal of Burma Research Society No.2,p-493) သည် ရာစုနှစ် အဆက်ဆက် Arakan ကိုအုပ်ချုပ် လာခဲ့သည်။ဤသည်များမှာ များစွာသော သမိုင်းအထောက် အထားများမှ အချို့သာ ဖြစ်သည်။

(3)

သမိုင်းဆရာ Dr.သန်းထွန်း၏အဆိုအရ (၁၄၄၂-ခု) ကျောက်စာပါ အချက်များကို ကိုးကား၍ အာရ်ကန် မင်းများတွင် မူဆလင်ဘွဲ့ နာမည်များ ရှိခဲ့သည်။ ထိုမူဆလင် ဘုရင်များမှာ နတ်မြစ် အရှေ့ဘက် နှင့် ကုလားတန်မြစ် အနောက်ဘက် မေယုတောင်ကြားက မွတ်ဆလင်များသည်(ယနေရီဟင်ဂျာ) တွေဖြစ် သည်။ သူတို့ ၎င်း ဒေသမှာ နေထိုင်လာခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်းထောင် ကျော်ပြီ လို့ပြောသည်။ Ref : ဒေါက်တာ သန်းထွန်း-Kalya Magazine p-27,1994,August

(4)

အေဒီ ၇၀၀ နှင့် ၁၅၀၀ ကြားတွင် အနောက်တိုင်းမှ အာရပ်ကုန်သည်၊ ပါရှင်းကုန်သည် နှင့် ရောမ ကုန်သည် တို့သည် မိမိတို့ ပင်ရင်းတိုင်း ပြည်များမှ ရွက်သဘောဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ ပင်လယ် ကမ်းရိုးတမ်း ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းကိုကျော် လွန်ကာ အရှေ့ဖက် တရုတ်ကမ်းခြေသို့လည်းကောင်း ကူးသန်း ရောင်းဝယ် ရေး အတွက် ရောက်ရှိခဲ့ကြသည်။၂ အာရပ် တို့သည် ပင်လယ် ကူးသန်း သွားလာရာ၌ အရေးကြီးသော ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းမြို့များ၊ ကုန်သည်ရောင်းဝယ်ရေး စခန်း များ၊ အချက်အချာကျသော နေရာ၏ တည်နေပုံ၊ မျက်နှာပြင်အနေအထား၊ နေထိုင်သည့်လူမျိုးများ၊ ထွက်ကုန်များ အစရှိသည်တို့ကို စနစ် တကျ လေ့လာသုတေသန ပြုလေ့ရှိရာ- (၉) ရာစု အာရပ်ပထဝီဝင် ဆရာများ၊ ခရီးသည်များ၊ သုတေသီများ၏ မှတ် တမ်းများတွင် ရခိုင်ပြည်နှင့် မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်း မွန်တို့နယ်ဖြစ်သော ရာမည ဒေသများအကြောင်းကို တွေ့ရှိနိုင် ပေသည်။၃ ရာခိုင်ရာပေါင်းများအရလည်း အာရပ်တို့သည် အေဒီ (၈) ရာစုမှစ၍ ရခိုင်ပြည်သို့ ရောက်ရှိအခြေချနေပြီ ဖြစ်ကြောင်း ပါရှိပါသည်။ ရခိုင်ရာဇဝင် အထောက် အထားများကို ကိုးကား၍ ၁၈၄၄ - ခုထုတ် ဘင်္ဂလား အေးရှားတိမ် ဆိုဆိုင်အေတီ ဂျာနယ် (Journal of the Asiatic Society of Bengal) တွင် အောက်ပါအတိုင်း ရေးသားဖော်ပြထားပါသည်။

(5)

“ရခိုင်ဘုရင် မဟာတိုင်း စန္ဒြမင်း (အေဒီ ၇၈၈ - ၈၁၀) လက်ထက်တွင် ရမ်းဗြဲကျွန်းအနီး အာရပ် သဘော များ စွာ ပျက် စီးခဲ့ကြောင်း၊ သဘောသားများက သေဘေးမှလွတ်ကာ နီးရာကမ်းခြေဒေသဖြစ် သော ရမ်းဗြဲကျွန်းသို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံခဲ့ ကြောင်း၊ ရခိုင်ဘုရင် ကြားသိသောအခါ ယင်းတို့အား ကောင်းမွန်စွာ ပြုစုညှိနှိုင်းပြီး လယ်ယာမြေများပေးကာ အခြေတ ကျနေထိုင်ခွင့် ပေးခဲ့ကြောင်း” ပါရှိသည်။၄ အေဒီ ၁၈၇၉ ခုထုတ် ဗြိတိသျှဘားမားဂေဇက် (British Burma Gazetteers) ကို ကိုးကား၍ အာရ်ဘီ စမတ် (R. B.

Smart) ကလည်း “အေဒီ ၇၈၈ – ခုနှစ်တွင် မဟာတိုင်း စန္ဒြမင်း သည် ရခိုင်ထီးနန်းကို ဆက်ခံခဲ့ကြောင်း၊ ၎င်းသည် ယခင် ရာမဝတီ မြို့ဟောင်းကို မြို့သစ်တည်ထောင်ကာ နှစ်ပေါင်း ၂၂ နှစ်တိုင် စိုးစံခဲ့ကြောင်း၊ ယင်းမင်းလက်ထက်တွင် ရမ်းဗြဲကျွန်းအနီးတွင် သင်္ဘောများစွာ ပျက်ခဲ့ကြောင်း၊ သင်္ဘောသားများမှာ မဟာမေဒင် ဘာသာဝင်များဖြစ်ကြ ကြောင်း၊ ယင်းတို့ကို ရခိုင်ပြည်မသို့ ပို့ကာ ကျေးရွာများတွင် အတည် တကျ နေရာချထားပေးကြောင်း” စစ်တွေဂေးဇက် (Akyab Gazette) တွင် ရေးသားထားသည်။၅ မြန်မာ နိုင်ငံ သမိုင်းကော်မရှင် ဥက္ကဋ္ဌ ဖြစ်ခဲ့သော ဗိုလ်မှူး ဘရှင်ကလည်း- မြန်မာနိုင်ငံ ပင်လယ် ဆိပ်ခံမြို့ များဖြစ်သော ကျောက်ဖြူ၊ ပုသိမ်၊ သန်လျင်၊ မုတ္တမ၊ မြိတ် စသည်တို့တွင် အလားတူ သင်္ဘောများ ပျက်ပြားခြင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများ အချိန်ကာလ စောစွာကပင် ရှိခဲ့ကြောင်း၊ မွန်-မြန်မာ ရာဇဝင် များနှင့် အချို့ သော ဘုရားသမိုင်းများတွင် သင်္ဘောပျက် စစ်သား များအကြောင်း ရေးသား ထား သည်ကို တွေ့ရှိရကြောင်း - ၁၉၆၁ -ခု နှစ်တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ နယူး ဒေလီမြို့၌ ကျင်းပခဲ့ သော အာရှသမိုင်း နှီးနှောဖလှယ်ပွဲတွင် တင်ပြသော “မြန်မာနိုင်ငံ သို့ အစ္စလာမ် သာသနာဝင်များ ဝင်ရောက် လာပုံ (အေဒီ ၁၅၀၀)” စာတမ်းတွင် ရေးသားထားပါသည်။

(၆)

မြောက်ဦးမြို့၏ထူးခြားချက်ကား ကုလားမွတ်ဆလင်များနေခြင်းဖြစ်သည်။ဤသို့ဖြစ်ရခြင်း ကလည်း အ ဆန်း မဟုတ်ပေ။ ဒုတိယမြောက်ဦးခေတ်တွင် ဘင်္ဂလား ၁၂ ပြည်နယ်ကို ပြန်လည် တိုက် ခိုက် သိမ်း ပိုက် ရာ ၌ စစ်သူကြီးဓမ္မဇေယျသည်ကုလားပြည်မှ ကုလား ဘုရင်နှင့်တကွ သုံ့ပန်းတို့ကို ဖမ်းဆီး ခဲ့ရာတွင် ကုလား (၁၀၀၀) ကို ဆင်စာမြင်း စာရိတ် အစု၊ကုလား(၂၀၀၀) ကို ဝါးခုတ်၊သစ်ခုတ် အစု၊ ကုလား (၁၀၀၀) ကိုလယ်လုပ်၊ ကုလား(၁၀၀၀၀) ကိုဟင်းသီးဟင်းရွက်၊ငရုတ်ကြက် သွန်၊ကွမ်း ဆက်အဖွဲ့ အစု ကုလား (၂၀၀၀) မိဖုရား၊သားတော်၊ သမီးတော်များ၊ အိမ် ၌ ရေခပ်၊ထင်းခွဲ၊ ကုလား (၂၀၀၀) လေးကိုင်း စစ်သည်၊ ကုလား (၁၀၀၀) ရက်ကန်းရက် ၊ကုလား (၁၀၀၀) ယာဉ်ထမ်း၊ ကုလား(၁၀၀၀) ဆားချက်၊ ကုလား(၁၀၀၀)မြို့တွင်းမြို့ပြအမှိုက်ကျုံး၊ သန်ရှင်းရေး စသည်ဖြင့် ကုလားစုစုပေါင်း (၄၇၅၀၀) ဦး ဖမ်းဆီးလာကာတာဝန်ခွဲဝေ အပ် နှင်း ပေးခဲ့ သည်ဟုရေးသားဖော်ပြ ထားသည်။(စာ ၂၅၇-၂၅၈) (ကိုးကား။ ။ကစ္စပနဒီမှဓညဝတီသစ္စာ-၂၀၀၈ခု၊ စာပေဗိမာန်ဆုရစာအုပ်)(သုတ ပဒေသာ - ဝိဇ္ဇာ) ဆုရ။ ပထမအကြိမ် ထုတ်ဝေသည့်ခုနှစ် ၂၀၁၀ ဇန္နဝါရီလ။(စာရေးသူ ကလောင် အမည် မောင်မိုးယံ ၊ မူရင်းအမည် ဗိုလ်မှူးမျိုးသန့်(ငြိမ်း)။စာပေ ဗိမာန် စာတည်းမှူးက မှတ်ပုံအမှတ် ၀၇၄၉၂ ဖြင့် ပုံနှိပ်၍ မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၃၉၁၁ ဖြင့်ထုတ် ဝေ သည်။)

(၇)

ရမ်းဗြဲ တောင်ကျောင်းဆရာတော် ရေး ရခိုင်ရာဇဝင်သစ် ပထမအုပ်စုတုတ္ထတွဲ ၊ စာမျက်နှာ ၃၅၁/ ၃၅၂/ ၃၅၃ တို့ တွင်နေလုံမင်း(၁၂၃၄ - ၁၂၃၇)လက်ထက် ကုလားပြည်ကိုစစ်ထိုးရာ သုံ့ပန်းအဖြစ် (၄၇၅၀၀) ဦး ခေါ်လာပြီး မင်းသုံးမိဖုရားသုံး၊ မင်းသားသုံး၊ မင်းသမီးသုံး မှူးမတ်သုံး အတွက် အသီးသီး အစုနှင့် ခွဲတော်မူသည်။ ဤကားဓညဝတီအရေးတော်ပုံ ၌ ပါသောနေလုံမင်း အကြောင်း တည်းဟု

ရေးသားဖော်ပြထားသည်။ (ရမ်းဗြဲ တောင်ကျောင်းဆရာတော် ရေး ရခိုင်ရာဇဝင်သစ် ပထမအုပ်စုတုတ္ထတွဲ ၊ စာမျက်နှာ ၃၅၁/ ၃၅၂/ ၃၅၃)

(၈)

Francois Bernier ၏မှတ်တမ်းနှင့် Father Delaunoite ၏ Catholic encyclopedia အရ ၁၆၂၁ မှ ၁၆၂၄ ခုနှစ်အတွင်း ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာသူများမှာ (၄၂၀၀၀) လေးသောင်း နှစ်ထောင် ရှိ သည်ဟု ဆို၏ ဆာအာသာဖယ်ယာက ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာသူ ဦးရေသည် ရခိုင်ပြည် စုစုပေါင်း လူဦး ရေး၏ ၁၅ % ရှိသည် ဟု ဆိုထားသည်။ ရခိုင်ဘုရင် ကထိုဖမ်းဆီးယူလာ သောလူထဲတွင် အတတ် ပညာ ရှင် ဖြစ် သူ လေးပုံတစ်ပုံ ခန့်ကိုယူ ထားပြီး ကျန်လူများကို တစ်ဦး လျှင် (20 Rs မှ 70 Rs ဖြင့်)ဈေးတင်ရောင်း ချ ခဲ့သည်။ ထိုဖမ်းဆီးကျန်များကို လက်ဖဝါးဖောက်ပြီး ကြိမ်လုံးဖြင့် ချည်နှောင်ကာ ကြက်၊ငှက် ကဲ့ သို့ သင်္ဘော ကုန်တွင်း ထဲ ထည့်သွင်းပြီး သယ်ဆောင် လာခဲ့သည်ဟုဆို၏။ (Harvey, Outline of Burmese History Page, 94)

(၉)

(က)- မင်းဘားကြီး ခရစ်ဝက္ကရာဇ်(၁၅၃၁ – ၁၅၅၃) နှင့် မင်းရာဇကြီးတို့ လက်ထက် က သောင်းထီး ကျွန်းမှ ကုလားလေးထောင်စီ ဖမ်းဆီးခေါ်လာခဲ့ကြောင်း၊ မင်းရာဇာ ပဲခူးသို့ စစ်ချီခဲ့ ရာတွင် ကုလား မွတ်ဆလင် သူရဲကောင်း ၅၀၀၀၀ (ငါးသောင်း)သားတော် အိမ်ရှေ့ မင်းသား မင်းခ မောင်း ပိုမော်တင် ချောင်း၊ သံလျှင်မြို့သို့ စစ်ချီလေသည်ဟု ပါရှိသည်။မောရစ်ကော လစ် ရေး ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ ၁၂ တွင် (ထို့ကြောင့်ရခိုင်ပြည် သည် ပထမနှစ် (၁၀၀၀) အတွင်းကုလားမင်းများအဆက်ဆက် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်) ဟူ၍လည်းကောင်း၊စာမျက်နှာ (၁၃) တွင် ခရစ် ၉၅၇ ခုနှစ် နောက်ပိုင်းတွင်ရခိုင်ရာဇဝင် စတင်ခဲ့တော့သည်) ဟု လည်းကောင်း စံရွှေပု ကဆိုသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စာမျက်နှာ ၂၁ တွင် ခရစ်နှစ် ၉၅၇ မတိုင်မီကရခိုင်ပြည်သည် ကုလား ပြည် တစ်ပြည်ဖြစ်ခဲ့ သည်ကတော့ မှန်ပေ၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း - စသည်ဖြင့် ဖော်ပြထားသည် ။ရခိုင်ပြည်ကို ဟိန္ဒူဘာသာဝင်များက အေဒီ ၁ ရာစုမှ ၁၁ ရာစု အထိ နှစ်ပေါင်း (၁၀၀၀) ကျော်စိုးမိုး အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်ဟု ရေးသားထားသည်။

(ခ) - အထက်ပါစာအုပ်၏နောက်တစ်နေရာတွင် တရံရောအခါ စစ်တွေကျွန်းကုလားတို့ကို ဓါးပိုင် ကြီး သောက်ကြယ် က ခေါ်၍ ဆုလာဘ်ပေးကြောင်း ၊မင်းမသိအမတ် မြို့သစ်စား ရွှေသံ သီစေလျှင် ထို အကြောင်း ကိုလျှောက် ထား လေသော် ဟုပါရှိရာ (ပြည်ရှင်မင်းမဟာရာဇာ လက်ထက်) စစ်တွေမှာ ထိုစဉ် ကပင် ကုလားမွတ်ဆလင်များ ရှိနေကြောင်းထင်ရှားနေသည်။ရခိုင်အမျိုးသားစာရေး ဆရာများ၏ အထက်ပါမှတ်တမ်းများအရ ထိုစဉ်က မူဆလင် ဦးရေ အများ အပြားရှိသည်ကိုခန့်မှန်း နိုင်သည်။ ဤ အရပ်ရပ် မူဆလင်များသည် ရှူးဂျား မင်းသား ၁၆၆၀ ခုနှစ်ရခိုင် သို့ခိုလှုံလာသည့် ကာလ ထက်အချိန် ကာလ အားဖြင့် စော နေသည်ကိုတွေ့ ရ သည်။ရခိုင်ဘုရင်သည် လေးသညတော် (ကမန်) တပ်ဖွဲ့ဝင် ရှားရှူးဂျား မင်းသား နောက် လိုက်များ ထက်ရှေးကျသူများဖြစ် သည်ရခိုင်ဒေသတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တစ်ချို့ အစွလာမ် ဘာသာ သို့ကူးပြောင်းခဲ့သည်ဟု ညောင်တီဆရာ တော် ဦးညာဏ၏ရခိုင်ရာဇဝင် ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ (၁၆၁- ၁၆၂) `၌လည်း ကောင်း၊ ဦးကြည် မြန်မာ သမိုင်း စာမျက်နှာ (၁၆၀ ) `၌ လည်းကောင်း

ဦးလှထွန်းဖြူ ၏ ငွေစကားရည်လုပွဲ စာအုပ် စာမျက်နှာ (၄၇) တွင် လည်း ကောင်းရေးသား ဖော်ပြထားသည် ကိုတွေ့ရှိရသည်။

(10)

Maurice Collis ရေးသော The Land Of the Great Image အား ဦးလှဒင်က ရွှေရတနာ မြေ အမည်ဖြင့်ပြန် ဆို ရေးသားဘာသာပြန်ဆုရစာအုပ်၏ စာမျက်နှာ (၁၉၁) တွင် အေဒီ ၆၃၀ ခုနှစ် က ရခိုင်ပြည် သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံအတွင်း ပါဝင်ခဲ့၍ နေထိုင်သောလူမျိုးများမှလည်း ဘင်္ဂလား ပြည် မှလူမျိုး များ နှင့်အသွင် တူကြ သည်။ ထိုနည်းတူဟိန္ဒူ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့်ဗုဒ္ဓဘာသာ နှစ်မျိုး စလုံးပြိုင်တူထွန်းကားခဲ့ သည့်အထောက် အ ထား များ ရှိသည်ဟုဖော်ပြသည်။အိန္ဒိယ တိုက် ငယ်တွင်အထူးသဖြင့်ပါ ကိစ္စတန်နှင့် ဘင်္ဂလားနယ်တွင် ဟိန္ဒူဘာသာဝင် အများစုသည် အစ္စလာမ်ဘာသာ သို့ကူးပြောင်းကိုးကွယ်ရာ ဘင်္ဂလား ပြည်နယ်နှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသောရခိုင်ပြည် ၌လည်းမြောက်ပိုင်း ၌လည်းရခိုင်လူမျိုးဟိန္ဒူ ဘာသာ ဝင် အများစုမှာအစ္စဘာသာသို့ကူးပြောင်းကိုး ကွယ် လာကြသည်။ ထိုသူများမှာရိုဟင်ဂျာများဖြစ်သည်။ တစ်ချိန်ကပြည်သည် ဘင်္ဂလားသစ္စာတော် ခံအဖြစ် လည်းကောင်း၊ ဘင်္ဂလား(၁၂)မြို့ခေါ် ဘင်္ဂလား ဒေသ သည်ရခိုင် ပြည်၏ အင်ပါယာ အဖြစ် သို့လည်းကောင်း အပြန်အလှန်ကျရောက် ခဲ့ကြကြောင်း **History Of Burma နှင့်သမိုင်းစာအုပ်များ တွင်ဖော်ပြထား သည်ကိုတွေ့ရသည်။**

(11)

(က)- ၁၄၀၄-ခု လေးမြို့ခေတ်၌ မင်းစောမွန် ဘုရင်လက်ထက် ရခိုင်ဘုရင့်နိုင်ငံတော်ကိုဗမာ ဘုရင် သိမ်း ပိုက်သဖြင့် ရခိုင်ဘုရင် မင်းစောမွန်သည် ဘင်္ဂလားဒေသ ရှိ ဂေါလ်ဒေသသို့ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင် ခဲ့ရ သည်။ ဂေါလ်ကကောင်း မွန်စွာ လက်ခံခဲ့သည်။ ဘင်္ဂလား ဂေါလ် ဆူလတန် ဘုရင်၏ အကူအညီဖြင့် ရခိုင်ထီးနန်းကို အရယူခဲ့ရသည်။ အေဒီ ၁၄၃၀-တွင် မြောက်ဦးမြို့ တည် ၍ မြောက် ဦးခေတ် ကို စတင် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။

(ခ) - မြောက်ဦးခေတ်တွင် ရခိုင် တပ်မတော်၌ အာရပ်မှစစ် သည်တော်များ၊ ဥရောပ မှ ပေါ်တူဂီများနှင့် ဂျပန်တို့ပါ အမှုတော် တမ်းခဲ့သည်ကိုတွေ့ရှိရ သည်။ ယင်းအာရပ်မှစစ် သည်တော် မျိုးဆက် အများစုမှာ သံတွဲ၊ ရမ်းဗြဲ ကျွန်းနှင့် မြောက်ဦးမြို့ပတ်ဝန်း ကျင်တွင် နေထိုင်ကြ ပါသည်။ ယင်းတို့ကို ရခိုင်တို့က ကမန် ဟု ခေါ်ဝေါ်ပြီး ရခိုင်ပြည်၌ တိုင်းရင်း သား မျိုးနွယ်စု အဖြစ်အသိ အမှတ်ပြု ထား ပါသည်။ ယင်းမူဆလင် ဘာသာဝင် ကမန်တို့ သည် ရခိုင်ပြည် ၌ ပြဿနာ ဖန်တီးခြင်း၊ ရခိုင်တို့နှင့် ဘာသာရေး အဓိကရုဏ်း၊ လူမျိုးရေးအဓိက ရုဏ်း ဖန်တီးခြင်းမျိုးကို လုံးဝပြု လုပ်ခြင်း မရှိဘဲ၊ ရခိုင်ပြည် နှင့်ရခိုင် လူမျိုး အပေါ် သစ္စာ ရှိရှိဖြင့် ရခိုင်တို့နှင့် အေးအတူပူအမျှ ငြိမ်းချမ်း စွာ နေထိုင် လာခဲ့ကြသော ကမန် လူမျိုး တစ်မျိုးများ ရှိသကဲ့သို့ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ဗုဒ္ဓဘာသာမှ အစ္စလာမ် ဘာသာသို့ ကူးပြောင်း ကိုး ကွယ်ကြ သော လူတစ်စု လည်းရှိ နေသေးသည်။

(ဂ)- မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း အစွလားဘာသာ ပြန့်နှံ့ပုံကို လေ့လာခဲ့ရာ အေဒီ ၈-ရာစုနှင့် ၁၆-ရာစု အတွင်း ပါရှန်းနှင့် အာရပ်သင်္ဘောများ ရေကြောင်းသွားလာခြင်းသည် အရှေ့ဖျား ပင်လယ် များ တွင်ပင် လယ်များ တွင် လွှမ်းမိုး ခဲ့သည်။ ၎င်းပြင် မြန် မာနိုင်ငံ၏ ရောင်းဝယ် ရေးစခန်း များသို့ လည်း ပါရှန်းနှင့် အာရပ်ကုန် သည်တို့ အခြေ ချ နေထိုင်ခဲ့ သည်။

(ဃ)- အေဒီ ၁၆၆၀ တွင်အိန္ဒိယ ပြည် ၌ ရှာဂျဟန် ဘုရင် ကွယ်လွန်ခဲ့ရာ သားတော် ရှာရှူရာ သည် နောင် တော် ဩရန်အဇစ်နှင့်နန်းလုခဲ့ရာ အရေးနိမ့်သဖြင့် ရခိုင်ဘုရင် စန္ဒသုဓမ္မမင်း (၁၆၅၂-၁၆၈၄) ထံ အကူ အညီတောင်း ခိုဝင်လာခဲ့သည်။ စန္ဒသုဓမ္မ မင်းအား ကတိ မတည် ဟုဆိုရာ ရှာရှူရာက ပုန်ကန် ခဲ့ရာ ရှားရှူးများ ကျဆုံးခဲ့ပြီး သူ၏ အခြေအရံများ ကမန်(လေး သည်တော်)တို့အား ရခိုင် ဘုရင်၏ကိုယ်ရံတော် တပ်ဖွဲ့ ခန့်ထားခဲ့သည်။

(င)- စန္ဒဂီဇယ (၁၇၁၀-၁၇၃၁)လက်ထက်ကျမှ ထိုကမန်တို့အား နှိပ်ကွပ်ခဲ့သည်။ များစွာ သော ကမန် တို့အား ရမ်းဗြဲကျွန်း၊စစ်တွေအနီး သင်းဂနက်၊ သာယာကုန်းကျေးရွာများသို့ ပို့ထားခဲ့သည်။ ရခိုင် ပြည်နယ် ကမန် မွတ်စလင်မ် တို့အပြင် စစ်တွေမြို့ အရှေ့ပိုင်းဒေသများ၊ ရမ်းဗြဲကျွန်းနှင့် သံတွဲ တစ်ဝိုက်တွင် တိုင်းရင်း သားဖြစ်ကြ သော အစွလားဘာသာ ကိုးကွယ်သည့် ရခိုင်များ အနှံ့အပြားရှိနေသည်။

(စ) - ၁၅၃၉ အေဒီတွင် တပင်ရွှေထီး ပဲခူးကို တိုက်ခိုက်ခဲ့စဉ် ၁၅၉၉ အေဒီတွင် တောင်ငူ ဘုရင် ပဲခူးကို တိုက် ခိုက်ခဲ့စဉ်တွင်ဖမ်းဆီးရမိသော မွတ်စလင်မ်များ အေဒီ - ၁၅၄၇ တွင် တပင်ရွှေထီး မြို့ဟောင်းမြို့ ကို ဝင်တိုက် ခဲ့စဉ် နှင့်၁၇၀၇ အေဒီတွင်စနေမင်း၏အရာရှိ များ သံတွဲကို တိုက်ခိုက် ခဲ့စဉ် ဖမ်းဆီးရမိခဲ့ သော မွတ်စလင်မ်များ၊ ၁၆၁၃ အေဒီတွင် အနောက်ဘက်လွန်မင်း သန်လျင်ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ စဉ် သန် လျင်မြို့ ကျပြီးစအခါ ဒီဗရစ်တို့ ၏ နောက်လိုက်မွတ်စလင်များ (သို့မဟုတ်) စစ်ပွဲပြီး စ အချိန်နှောင်းမှ ရောက် ရှိလာသော သင်္ဘော များမမွတ်စလင် များအား ရွှေဘိုခရိုင်၊ မြေဒူး၊ စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ ပင်းယနှင့် ခံလူး ၌ လည်းကောင်း၊ ကျောက်ဆည်ခရိုင် လက်ပံ၌ လည်း ကောင်း၊ ရမည်းသင်းခရိုင်ယင်းတော် တို့၌ လည်းကောင်း နေရာချထားခဲ့ ကြောင်းတွေ့ရသည်။

(ဆ) - ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက် မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၁၆၃-ခုနှစ် (၁၈၀၁ အေဒီ) နယုန် လပြည့်ကျော် ၂- ရက်တွင် ရွှေတိုက်ပုရပိုက်မှ ကျောက်တစ်လုံးကို ဗိုလ်မင်းရဲလှ ကျော်ထင် ရေးကူးသော စစ်တမ်း တွင် မြန်မာ သက္ကရာဇ် ၁၀၆၀ မှ ၁၀၇၆ အထိ နန်းစံသော အင်းဝ စနေမင်း လက်ထက်တွင် ရခိုင် ဘက်မှ ဝင် ရောက် လာသောမွတ်စလင် ၃၀၀၀ ကျော်အား မြန်မာ သက္ကရာဇ် ၁၀၇၀ (၁၇၀၉ အေဒီ)တွင် အောက် ဖော်ပြပါ ၁၂-နေရာ ၌ နေရာချထားခဲ့ ကြောင်းတွေ့ရသည်။

(၁) တောင်ငူ (၂) ရမည်းသင်း (၃) ညောင်ရမ်း (၄) ယင်းတော် (၅) မိတ္ထီလာ (၆) ပင်းတလဲ (၇) တဘက်ဆွဲ (၈) ဘောမိ(၉)သာစည် (၁၀) စည်ပုတ္တရာ (၁၁) မြေဒူး (၁၂) ဒီပဲယင်း စသည်တို့ တွင် ဖြစ် သည်။ အ ထက် ဖော်ပြ ပါ အတိုင်း အစွလားဘာသာဝင်တို့သည် အာရပ်သင်္ဘောများပျက်၍ ဝင် ရောက် နေ ထိုင်ခဲ့ခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ အာရပ်ပါရှန်ကုန်သည်များကူးသန်း ရောင်းဝယ် ရေး စခန်း များ ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်းဖြင့်လည်း ကောင်း၊ ရေကြည်ရာ မြက်နရာ သို့ ရွှေပြောင်းနေထိုင်ခဲ့ခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း ပျံ့နှံ့လာခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။ **နဝတ-ဦးစီးထုတ်ဝေသောသာ သနာရောထွန်းစေဖို့ - စာအုပ်စာမျက်နှာ ၆၇)**

(12)

ရခိုင်ဘုရင်များသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ ၊ အစ္စလာမ်ဘာသာ ၊မကွဲခြားဘဲမျှမျှတတအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဘာသာရေးလွတ်လတ် ခွင့်ပေးခြင်း ၊ဘုရင်ကိုယ်တိုင် တိုင်းပြည်စည်းလုံးရေးအတွက် အစ္စလာမ် အမည်ဘွဲ့ ကိုခံယူခြင်း ရှေးရခိုင် ဘုရင်များ၏ အမြော်အမြင်ကြီးမားပုံကိုစံနမူနာ ယူစရာဖြစ် သည် ဟု ဦးကြည်(B.A) ရေးမြန်မာရာဇဝင်သိမှတ်ဖွယ်ရာအဖြာဖြာ ကို ကိုးကား ချီတိုင်းရင်း သား လူမျိုးစု သတင်လွှာက ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

(13)

စန္ဒသုဓမ္မရာဇမင်း(၁၆၅၂-၁၆၈၄) လက်ထက်တွင် အိန္ဒိယ မဂိုဏ်းကရာဇ် ရှဂျီဟန်၏ ဒုတိယသား တော်ရှားရှူးဂျားနှင့် အတူ နောက် လိုက်အင်အား(၃၀၀) နှင့် ၁၆၆၀ ပြည့် ရခိုင်ပြည်သို့ဝင်ရောက် ခိုလှုံကြောင်း ရခိုင် သမိုင်း၊မြန်မာ သမိုင်း၊ကမ္ဘာ့ သမိုင်း တို့တွင် တွေ့ရှိရသည်။

(14)

၁၆၆၈ ခုနှစ် မြောက်ဦးမြို့တွင် ရှားရှူးဂျားဗလီကြီးကို တည်ဆောက်ထားသည်ကို ယနေ့တိုင် တွေ့မြင် ရသော ရှေးခေတ် ကပင်မွတ်ဆလင်များ ရှိနေကြောင်းသမိုင်း အထောက်ဖြစ်သည်။(အမှတ်စဉ် - ၅၆ - ကိုရှု)

(15)

ရခိုင် သမိုင်းဆရာဦးစံရွှေပုက ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ် နှင့် ရခိုင်ဒေသသည် နယ်စပ်ချင်းဆက် စပ်နေ၍ ရခိုင် ဘက်တွင် အစ္စလာမ် သာရှိနေခြင်းကို သံသယပွားမရှိဟုသုံးသပ်ဖော်ပြထားသည်။

(16)

AD ၇၀၀ ကျော်မှာ ရခိုင်ပြည်ရမ်းဗြဲ(ရမ္မာဝတီ) ကျွန်းတဝိုက် အာရပ်သဘောများ လေမုန် တိုင်းပြီးပျက်စီးသွားရာ အာရဗျိုတ်ဆလင်များသည် ရမ်းဗြဲ ကျွန်းအခြေချ နေခဲ့သည် ဖော်ပြသည်။

(၁၉၅၇ ခုနှစ် ထုတ် Burmese GazetteerVol. 1 , District- P-19)

(17)

ကဝိဿရ ဘိ သီရိဝရ အဂ္ဂမဟာ ဓမ္မရာဇဝိရာဇ် ၇၇ ရခိုင်ဆရာတော်ဘုရား ပြုစုရေးသားသော ဧညဝတီ အရေးတော် ပုံစာအုပ်တွင် မူဿလံလူမျိုးဆိုပြီး ယခုအခေါ် မူဆလင်မ် ၊ (ဆ) နေရာတွင် (သာ) ရေး သား

ထားကြောင်းတွေ့ရသည်။ ၁၉၃၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်၊ ပထမအကြိမ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော ဆရာဘိုးချယ် (ဆရာချယ်၊ ပါတီဒီမို ကရေစ အထွေထွေရွေးကောက် ပွဲ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်) ရေးသော ဗမာမွတ် ဆလင် တို့၏ ရှေးဟောင်းအတ္ထုပ္ပတ္တိ စာအုပ် စာမျက် နှာ (၁၆) တွင်၁၈၇၉ ခုနှစ် ထုတ်ပြုတိသူဂေတိယ အရ ရမ်းဗြဲကျွန်း အနီး `ဥပျက်စီးသော အာရပ် သဘောသား မွတ်ဆလင်များ ထိုအချိန်မှစ၍ ရမ်းဗြဲကျွန်း တွင် အတည် တကျ နေထိုင်ဖော်ပြထားသည်။

(18)

မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်းသုတေသနမှူး ဂျာမန်လူမျိုးပညာရှင် ရန်ကုန်ကောလိပ်ပါမောက္ခ အာမိလ် ဖိုခင်ဖါ (Emil Forchamfer) ၏ ရခိုင်ရှေးဟောင်း လက်ရာအစီရင်ခံစာ(၁၈၉၂)ခုနှစ် ၊ ဓါတ်ပုံ ၆၈ (၄၂) ၊ စာ မျက်နှာ ၆၀ `ဥထင်ရှားကြီး ကျယ်သော မွတ်ဆလင်သူတော်စင် ဗုဒ္ဓေါရေ အော်လီယာ(Buddar Auliah) ကို ရည်မှန်းပြီး ဗုဒ္ဓေါရမုကာန်(စစ်တွေ) အားခရစ်နှစ် ၁၇၅၆ ခုနှစ်တွင် တည်ဆောက် ထားသည်။

(19)

(က)

ရခိုင်ဒုတိယအရေးပိုင် Deputy Commissioner Col: Nelson Devies ၏မှတ်တမ်းအရ ၁၇၃၆ ခုနှစ် တွင်စစ်တကောင်း မှစစ်တွေသို့ မာနိချ် နှင့်ကျန်ညီနောင် ရောက်ရှိကြောင်းကို ဖော်ပြ ထား သည် ။

(ခ) - ၁၆၆၈ ခုနှစ် မင်းပြားမြို့နယ် ၊ပန်မြောင်းရွာတွင် အာလောင်မ် လောန်ကာ ဗလီ ၊ ကန်ကြီး (၁၂) ရွာ ကို တည်ဆောက် ထားကြောင်း တွေ့ရသည်။(ရှပ်ရှင်တေးကဗျာ ရသ စုံ မဂ္ဂဇင်း ၊ သန်းထွန်း (သမိုင်း ပညာရှင်)

(20)

၁၆၆၈ ခုနှစ် မင်းပြားမြို့နယ်၊ပန်းမြောင်းရွာတွင် အာလောင်မ် လောန်ကာဗလီ ၊ကန်ကြီး (၁၂) ရွာကို တည်ဆောက် ထားတွေ့ ရသည်။

(21)

အစ္စလာမ်ဘာသာသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပုဂံခေတ်အစောပိုင်း ကာလကပင်ရောက်ရှိခဲ့သည်။ `အစ္စလာမ် ဘာသာသည် ခရစ်ယာန်ထက်စောပြီး မြန်မာပြည်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်ဟု ယူဆနိုင် သည်။ ပုဂံ ကျောက် စာ အချို့တွင် "ပန်သိယံ"" ပ သည်" ဟုရေးသားထား သဖြင့် ပုဂံခေတ် ကပင် အစ္စလာမ် ဘာသာဝင် များရှိ လိမ့်မည်ဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။

[ဒေါ်တင့်စိန်၊ကုန်းဘောင်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုနိဒါန်း၊ တက္ကသိုလ်ပညာ ပဒေသာ စာစောင်၊ ရန်ကုန်၊ တက္က သိုလ် များပုံနှိပ်တိုက်၊ အတွဲ၃၊အပိုင်း၄၊စာ-၇၅၊၁၉၇၃၊ဇူလိုင်။]

(22)

ထိုအဆိုကို ခိုင်မာစေသည့် အထောက်အထားတစ်ရပ်ကိုလည်း ဤသို့တွေ့ရှိရပါ သည်။ `ပုဂံခေတ်၏

အစောပိုင်းကာလ ပိတ်သုံးမင်း(အေဒီ ၆၅၂-၆၆၀)လက်ထက်တွင် အာရပ်လူမျိုး ကုန်သည် တို့သည် သထုံ၊ မုတ္တမအစရှိသော ဆိပ်ကမ်း မြို့များသို့ရောက်ရှိလာခဲ့ကြသည်။ အာရပ်သဘော များ သည် အနောက် ဘက် မဒဂတ်စကားကျွန်းမှ အရှေ့ အိန္ဒိယ ကျွန်းစုများနှင့် တရုတ်ပြည်အထိ သွားလာ လျက် မြန်မာ ပြည်သို့လည်း ဝင်ထွက်ခြင်းပြုခဲ့ကြသည်။**[ဦးကြည် (ဘီအေ) ရာဇဝင်ဂုဏ်ထူး၊ မြန်မာရာဇဝင် သိအပ်ဖွယ် ရာအဖြာဖြာ၊ စာ-၈၁-၈၃၊ မန္တလေး၊ပိဋကတ်တော်ပြန် ပွားရေး၊၁၉၅၀။]**

(23)

(က)- ပုဂံခေတ်တွင် မြန်မာမှုပြု အစွလာမ်စာပေဟူ၍ သီးခြားမတွေ့ရပါ။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ အစွလာမ် သာသနာ သည် ပုဂံခေတ် ကပင် စတင်ရောက်ရှိနေပြီ ဖြစ်သောကြောင့် အစွလာမ်စာပေများ လည်း ရောက် ရှိလာနိုင်သည်။ ပုဂံခေတ် မြန်မာစာပေ တွင် 'ကျောက်စာ ' များကိုသာ အများ ဆုံးတွေ့ရသည်။ ကမ္ဘာ ပေါ်တွင် ကျောက်စာရေး ထိုးသည့် အလေ့ အထကို အီရစ်လူမျိုးများက စတင်သည်။ အီရစ်နှင့် အခြား မြေထဲပင်လယ်ဒေသ များတွင် တွေ့ရ သည့် ကျောက်စာများမှာ ရှေးအကျဆုံးဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်၌ ပင် အရဗီဘာသာနှင့် ရေးထိုး ထားသော ကျောက်စာ များရှိသည် ဟု သိရှိသည်။ **အမှတ်စဉ် -၂၁- ကိုကြည့်)**

(ခ)- ၁၉၆၉ ခုနှစ်ကစစ်တွေခရိုင် မြို့ဟောင်းမြို့(မြောက်ဦးမြို့)နန်းရာကုန်း အရှေ့ဘက် သရက်အုပ် ရွာမှရသော အလျား၃ပေခွဲ၊အနံ ၂ပေ၊ စာကြောင်းရေ ၈ ကြောင်းပါ သည့်ရှေး ဟောင်းပါရှားနှင့် အူရဒူ ဘာသာစာ ရောမြန်းရေးထိုးထားသော ကျောက်စာတစ်ချပ်ကို တွေ့ရ သည်။ ရှေးရခိုင် မင်း လက်ထက် က ရွှေချိန် ၂၃တန် ပိဿာ ၁၄၂၉၁ ကို မြှုပ်နှံ သည့်အခါ ရေးထိုးခဲ့သည့် ကျောက်စာဟု သိရသည်။ **(၂၉-၁၁-၆၉ နေထုတ် ဗိုလ်တထောင်သတင်းစာ စာ-၅)ထိုအချက် ကို အထောက် အထားပြု၍ မြန်မာနိုင်ငံ ၌ ရှေးခေတ်ဘုရင်မင်းများ အုပ်စိုးစဉ်က အရဗီ၊ ပါရှား၊ အူရဒူကျောက် စာများရှိလိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်း နိုင် သည်။**

(24)

ပုဂံကျောက်စာအချို့တွင် ပသီ၊ ပန်းသေး ဟူသော ဝေါဟာရများကိုတွေ့ရသည်။ သာဓက အားဖြင့် 'သွီ မြက်ရ ပသီ'သက္ကရာဇ် ၅၈၅ခုထိုး၊ မင်းအနန္တသူ (လေးမျက်နှာဘုရား) ကျောက် စာ ကြောင်းရေ ၃၉-၄၀)'ဇိ င ၁ ပန်သိယံ ၁' သက္ကရာဇ်၆၀၄ ခုထိုး၊ ညောင်ရမ်းမင်းကြီးသမီး (အိမ်ရာကျောင်းကျောက်စာ) တောင်ဖက်ကျောက်ချပ်၊ စာကြောင်းရေ ၅) တို့ဖြစ်သည်။ အစွလာမ်ဘာသာဝင်များကို ရည်ညွှန်း ခေါ်ဆိုသည့် လူမျိုးအခေါ်အဝေါ်များကို ကျောက်စာ များတွင် တွေ့ရှိရသည်ကိုအထောက်အထားပြု၍ အစွလာမ်ဘာသာသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပုဂံခေတ်ကပင် စတင်ရောက်ရှိနေပြီဟု အခိုင်အမာ ဆိုနိုင် ပါသည်။ ပေ၊ ပုရပိုက်တို့ကို စာရေးကိရိယာအဖြစ် ပုဂံခေတ်ကပင် စတင်အသုံးပြုခဲ့မည်ဟု ယုံကြည် ရသောကြောင့် ပေ၊ ပုရပိုက်တွင်ရေးသား ထားသော စာပေများရှိကောင်း ရှိနိုင် မည်ဖြစ် သော်လည်း ရှာဖွေရန် ခဲယဉ်းနေပါသည်။ ထို့ကြောင့်ပုဂံခေတ်တွင် မြန်မာမှုပြုအစွလာမ်စာပေ မရှိဟု ယတိပြတ် မဆိုသာပါ။

(25)

ကုန်းဘောင်ခေတ် (အေဒီ ၁၇၂၅-၁၈၈၅)တွင် အစွလာမ်စာပေ အမြောက်အမြား တွေ့ရှိရ သည်။ ကုန်း ဘောင်ခေတ်တွင် ကျမ်းတော်မြတ်ကုရ်အာန်အား မြန်မာဘာသာပြန်ဆိုမှုကို စတင်တွေ့ရှိရသည်။ ကျမ်း မြတ် ကုရ်အာန်သည် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ ယူနက်စကို အတွင်းရေးမှူး များ အဖွဲ့ချုပ်က ထုတ်ပြန် ထားသော နိုင်ငံ တကာစာပေ၌ အကျော်ကြားအထင်ရှားဆုံး စာအုပ်(၁၀၀)စာရင်း အရ ဘာသာ ရေး ကဏ္ဍ၌ တစ်အုပ်

အပါအဝင်ဖြစ်သည့် ကမ္ဘာ့ဂန္ထဝင် စာပေ ကျမ်းတစ်ဆူဖြစ်ပါသည်။[မောင်ဆုရှင်၊ ဂန္ထဝင်စာပေ ဟူသည်၊ ဂန္ထဝင်စာပေစာတမ်းများ (ပထမတွဲ)၊ စာ-၉၅၊ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်၊ ၁၉၉၁]

(26)

ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးပိုင်းမှာ ကိုရမ်ကျမ်းကို မြန်မာဘာသာ မပြန်ဆိုရသေး လို့ အာရေဗျ ဘာသာ နဲ့ဖတ် နိုင်အောင် သင်ပေးတယ်။ နောက်ပိုင်းမှာ မြန်မာဘာသာနဲ့ ပြန်ဆိုစေခဲ့တယ်။”[တတိယနှစ် ဂိဇ္ဈာ သင်တန်း (သမိုင်းသာမန်) သမိုင်း ဘာသာ ပို့ချချက်များ၊ စာ-၃၇၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း သင်ရိုး အမှတ် (၃၀၃)အတွဲ(၂)၊ တက္ကသိုလ် စာပေး စာယူသင်တန်း၊ စာစဉ် (၁၁၅) ၁၉၈၇၊ စက်တင်ဘာ]

ထို့ကြောင့် ကုန်းဘောင် ခေတ်ဦးပိုင်းအထိ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်များသည် ကျမ်းမြတ် ကုရ်အာန်ကို အရဗီ ဘာသာ နှင့် ပင် လေ့လာခဲ့ကြသည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် အမရပူရမြို့တည် နန်း တည် ဘိုးတော် ဘုရား ဗဒုံမင်း (သက္ကရာဇ် ၁၁၄၃-၁၁၈၀)လက်ထက်တွင် ကျမ်းမြတ်ကုရ်အာန် မြန်မာပြန်ဆိုမှု ကိုစတင် တွေ့ရှိရသည်။ ဘာသာပြန် ဆိုသူ ပညာရှိကြီးမှာ ရွှေတောင်သာဂသူ ဆရာကြီး ဦးနုဖြစ်သည်။

(27)

သံတော်ဦးတင်လွှာကျမ်းမှာ သက္ကရာဇ် ၁၁၇၈ ခုနှစ်တွင် ဘိုးတော် ဗဒုံမင်းထံတင်သွင်းသော ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ဘိုးတော်ဘုရား(၁၁၄၃-၁၁၈၀)လက်ထက်တွင် သာသနာပေါင်းစုံနှင့် စပ်လျဉ်း ၍ ဘုရင် ဧကရာဇ် က စူးစမ်းမေးမြန်းလေ့ လာတော်မူရာတွင် အစ္စလာမ်သာသနာ အတွက် ဦးနုက ရေးသား တင် ဆက်သော အစ္စလာမ် သာသနာလျှောက်စာတမ်း ပင်ဖြစ်ပေ သည်။ [သံတော်ဦးတင်လွှာကျမ်း၊ ဇေယျ ကျော်ထင် ဗိုလ်မှူးဘရှင် ၏ကျမ်းဦး စကား၊ စာ-(၅)၊ အစ္စလာမ်စာ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၆၀]

(28)

မွတ်စလင် များမြန်မာနိုင်ငံသို့ အဦးဆုံးရောက်ရှိသည့် နေရာနှင့် ကာလ မှာ ပထမမြန်မာနိုင်ငံ တော် ကြီး ဖြစ်သည့် ပုဂံခေတ်ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၀၄၄ ခု ဟု မြန်မာ့ရာဇဝင်များတွင် မှတ်တမ်း တင်ထား သည်။ ဗျတ်ဝီ နှင့် ဗျတ္တ ဟု အမည်ရ သော ဗျတ်မျိုးနွယ်ဝင် အာရပ် သင်္ဘောသား နှစ်ဦး သည် ၎င်းတို့စီးနင်းလာသော သင်္ဘောပျက်ရာမှ ပျဉ်ချပ်တစ်ချပ် ကို အမှီပြု၍ သထုံအနီးရှိ မြန်မာ နိုင်ငံ ကမ်းခြေ တစ်ခု သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။

Ref : (“The Muslims of Burma” A study of a minority Group, by Moshe Yegar, 1972, Otto Harrassowitz. Wiesbaden, page 2, paragraph 3, line 1,2&3)

(29)

အနော်ရထာမင်းကြီး (ခရစ် ၁၀၄၄-၁၀၇၇) လက်ထက် တွင် မြန်မာမွတ်စလင် စစ်သည် တော်များ နှင့် ကိုယ်ရံတော် သက်တော်စောင့် တပ်များလည်း ရှိခဲ့သည်။ မင်းကြီးစွာစော်ကဲ နန်းစံ အုပ်ချုပ်သော မွန် (တလိုင်း) တို့ ၏ မြို့တော်မုတ္တမမြို့ အား အနော်ရထာမင်းကြီး စစ်ပြုတိုက်ခိုက်စဉ် မွတ်စလင် စစ်တပ် အရာရှိ နှစ်ဦးသည် အလွန် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ခုခံ ကာကွယ် ခဲ့သည်။

(Luce & Tin 1960, pp. 80-81)

(30)

တောင်ပြုန်းရွာသည် ငါးရက် ခန့်စည်ကားသော ပွဲတော်ကြီး ကို နှစ်စဉ် ကျင်းပရာဌာနေ တစ်ခု ဖြစ်လာသည်။ မန္တလေးမြို့မြောက်ဘက်၁၄ ကီလိုမီတာ အကွာရှိ တောင်ပြုန်း ရွာတွင် နတ်ကွန်း ပေါင်း ၇၀၀၀ ခန့် ရှိပြီး နတ်ကွန်း ၂၀၀၀ နီးပါးသည်ရွာ၏ အကျော်ကြားဆုံး မင်းသား ညီနောင်ဖြစ်ကြသည့် ရွှေဖျင်းကြီးနှင့် ရွှေဖျင်းလေး တို့အား ရည်စူးကိုးကွယ် ထား ခြင်း ဖြစ်သည်။

(Various Myanmar History tax-books of Ministry of Education, Myanmar.)

(31)

ယနေ့တိုင် အယုံအကြည်ရှိသူများ သည်နတ်ကွန်း နှင့် ညီနောင်နှစ်ဦးတို့အား ကိုးကွယ်ကြ သည်။ ထို ကိုးကွယ်သူ များသည် မိရိုး ဖလာဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသော်လည်း ဝက်သား ကို ရှောင်ကြသည်။ ယနေ့တိုင် နှစ်စဉ် စည်ကား သိုက်မြိုက်စွာ ကျင်းပခြေတောင်ပြုန်း ပွဲတော် သို့ သွားရောက်စဉ် ဘတ်စ်ကား (သို့) ကားပေါ်တွင် တစ်ဦးတစ်ယောက် မှဝက်သားကို သယ် ဆောင် သွားခြင်းမပြုရ ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ကြေကွဲဖွယ်ရာ ကွပ်မျက်မှု ကို အကြောင်း ခံ သည့် အုပ်ချုပ်နှစ်ချပ်စာ နေရာလွတ်ကို ယနေ့တိုင် မြင် တွေ့ရ မည်ဖြစ်သည်။ (a b "The Muslims of Burma" A study of a minority Group, by Moshe Yegar, 1972, Otto Harrassowitz. Wiesbaden.)

(32)

ညီနောင်နှစ်ဦး အား အညှိုးအတေးထားရှိသော သူတို့သည် စေတီ တွင် အုတ်နှစ်ချပ် စာ နေရာ ကို အနော်ရထာ မင်းကြီးမြင်သာစေရန် အလွတ်ထားခဲ့သည်။ အနော်ရ ထာမင်း ကြီးသည် အမှု သွားအမှုလာကို စုံစမ်းကြားနာ စစ်ဆေးစေ တာ မူပြီးနောက် ၎င်းညီနောင်နှစ်ဦး အား အမိန့် တော် မနာခံသည့် ပြစ်ဒဏ်မျှသာပေးရန် ရာဇသတ် ချမှတ် ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းညီနောင် တို့သည် ပြစ်ဒဏ် အစား သတ်ဖြတ် ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။၎င်းတို့ကို သတ်ဖြတ် ပြီးနောက် အနော်ရထာ မင်း ကြီး၏ ဖောင်တော်သည် ရွှေလျား ၍ မရပဲ ဖြစ်နေ ခဲ့သည်။ ဤသို့ ဖြစ်ရခြင်း မှာ ရွှေဖျင်း ညီ နောင်တို့အား သတ်ဖြတ်ခြင်းကို မလိုလားသော မိတ်ဆွေ မင်းမှုထမ်း တို့၏ အသံတိတ် ဆန္ဒပြ ကန့်ကွက်ခြင်းကြောင့် လည်း ဖြစ်ဖွယ်ရာသည်။ ထိုစဉ်ကတော်ဝင် သင်္ဘောသားတို့ အများစုမှာ မွတ်စလင် များ ဖြစ်ကြသည်။အိန္ဒိယလူမျိုး နန်းတွင်းပညာရှိ ပုဂ္ဂိုလ်များဖြူ ပုဂ္ဂိုလ်မည်း များက ရွှေဖျင်းညီနောင်တို့သည် အနော်ရထာ မင်း ကြီး အားသစ္စာစောင့်သိစွာ အမှုတော် ထမ်း ခဲ့သော် လည်းမတရားသဖြင့် အပြစ်ပေး ခံရပြီး နတ် အဖြစ်သို့ ဘဝ ပြောင်းသွား၍ မကျေနပ် ချက် ကို ဖော်ပြ သည့်အနေဖြင့် တော် ဝင်ဖောင် တော်၏တက်မ ကို ဆွဲကိုင် ထားသောကြောင့် ဖောင်တော်ရွှေလျားမရ ဖြစ်နေသည်ဟူ၍ လျှောက်တင် ကြသည်။ ထိုသို့လျှောက် တင်ကြ သောအခါ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် ရွှေဖျင်းညီနောင်နှစ်ဦးအား ရည်စူး၍ နတ်ကွန်း ကြီး တစ် ခု ဆောက် လုပ်စေပြီး လူတို့အား ထိုညီနောင်ကို ကိုးကွယ်ပသ စေသည်။

(Online Burma/Myanmar Library)

(33)

မွတ်စလင် များမြန်မာနိုင်ငံသို့ အဦးဆုံးရောက်ရှိသည့် နေရာနှင့် ကာလ မှာ ပထမမြန်မာနိုင် ငံ တော်ကြီးဖြစ် သည့် ပုဂံခေတ် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၀၄၄ ခု ဟု မြန်မာ့ရာဇဝင်များတွင် မှတ်တမ်း တင် ထား

သည်။ ဗျတ်ဝိ နှင့် ဗျတ္တ ဟု အမည်ရသော ဗျတ်မျိုးနွယ်ဝင်အာရပ် သဘောသား နှစ်ဦး သည် ၎င်းတို့ စီးနင်းလာသော သဘောပျက် ရာမှ ပျဉ်ချပ်တစ်ချပ်ကို အမှီပြု၍ သထုံ အနီးရှိ မြန်မာနိုင်ငံ ကမ်းခြေ တစ်ခု သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။ (“The Muslims of Burma” A study of a minority Group, by Moshe Yegar, 1972, Otto Harrassowitz. Wiesbaden, page 2, paragraph 3, line 1,2&3)

(34)

ဗျတ် ညီနောင်နှစ်ဦးအကြောင်းဖော်ပြထားသော မြန်မာ့ရာဇဝင် မှတ်တမ်း တစ်ခု တွင်မူ ထိုညီ နောင်သည် ၎င်းတို့ ခိုလှုံနေ ထိုင်ရာ ဘုန်းကြီးကျောင်းရှိ၎င်းတို့အားခိုလှုံခွင့်ပေးခဲ့ သော ဘုန်း ကြီး ဆွမ်းစားရန် စီစဉ် ထားသော ဇော်ဂျီအသေ(ဇော်ဂျီ ရုပ်ကလာပ်) ၏ အသားကို စားပြီး နောက် ဆင်ပြောင်ကြီး တစ်ကောင်မျှ ခွန်အားကို ရရှိခဲ့ သည် ဟု မှတ်တမ်းတင်ဖော်ပြ ထား သည်။ သထုံ ဘုရင်သည် ထိုညီနောင်တို့အား စိုးရိမ်ထိတ်လန့်သဖြင့် အကြီးဖြစ်သူအား၎င်း ၏ ဇနီးမယား ၏အိမ်တွင် အိပ်ပျော်နေခိုက် လုပ်ကြံ သတ်ဖြတ် ခဲ့သည်။ ညီငယ်ဖြစ်သူ သည် ပုဂံသို့ ထွက်ပြေး လွတ်မြောက်သွားပြီး အနော် ရထားမင်းကြီး အပါး တော်တွင်ဝင် ရောက်ခို လှုံ ခစားခဲ့သည်။ သူသည် ပုဂံမြို့ နှင့် မိုင်ပေါင်းအတန်ငယ် ကွာဝေးသော ပုပ္ပိုး တောင်သို့ တစ် နေ့ လျှင် ဆယ်ကြိမ် သွား၍ ပန်းများကိုယူလာရလေ့ရှိသည်။ ပုပ္ပိုးရှိ မိန်းမပျိုတစ်ဦး နှင့် အကြောင်း ပါ၍ ရွှေဖျင်းညီနောင်ဟု အမည်တွင်ခဲ့သော သားနှစ်ယောက်ထွန်းကားခဲ့သည်။ (Pe Maung Tin and G.H.Luce, The Glass Palace Chronicle of the Kings of Burma)

(35)

အစ္စလာမ်ဘာသာသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း(၁၀၀၀)ကျော် (၁၂၀၀) ခန့်ကစ၍ အုပ်စု လိုက် လည်းကောင်း၊ တစ်ဦးချင်းနှစ်ဦးချင်းအားဖြင့်လည်းကောင်းပျံ့နှံ့ဝင် ရောက် ခဲ့ပါ သည်။ သမိုင်း အထောက် အထားများ အရ အစ္စလာမ် ဘာသာမြန်မာနိုင်ငံသို့ စတင်ရောက် ရှိ လာ ခဲ့ပုံမှာ ပြည်ပ အစ္စ လာမ် သာသနာပြုများက မြန်မာ နိုင် ငံသို့လာရောက်သာသနာပြု သဖြင့် ရောက် ရှိလာခဲ့ခြင်း မျိုး မဟုတ် ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံ သို့ အစ္စလာမ်ဘာသာ ရောက်ရှိလာ ပုံနှင့် ပတ်သက်၍အောက် ပါသမိုင်း မှတ်တမ်း အထောက် အထားများ အရ လေ့လာသိရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရက ထုတ်ဝေသော(စာမူခွင့်ပြုချက်- ၃၄/၉၇(၃)၊ ပထမအကြိမ်ပုံနှိပ်)သောသာသနာရောင်ဝါထွန်း စေဖို့ စာအုပ်စာမျက်နှာ (၆၅-၆၈)နှင့်(၇၁-၇၃) မှ ကူးယူဖော်ပြခြင်းဖြစ် ပါသည်။)

(36)

အေဒီ ၁၄-ရာစုနှစ်များအတွင်း စုမားတြား၊ ဂျာဗား၊ မာလာယု ကျွန်းဆွယ်များ မှ တစ်ဆင့် အာရပ် ကုန်သည်များ သည်မြိတ်မြို့သို့ရောက် ရှိနေကြပြီးဖြစ် သည်။ (ဦးခင်မောင်ကြီး မြန်မာပြန်၊ မောရစ်ကော လစ်ရေး Into HiddenBurma စာ-၂)

(37)

သက္ကရာဇ် ၈-ရာစုအတွင်းက ပုဂံဘုရင်ပိတ်သုံမင်းလက်ထက် သထုံ၊ မုတ္တမဒေသများသို့ အာရပ် ကုန်သည်များရောက် ရှိပင်ထွက် သွားလာလေ့ရှိကြောင်း အာရပ်သဘောများသည် အနောက်ဘက် ဒမတ်စတကတ် ကျွန်းမှအရှေ့အိန္ဒိယ ကျွန်းစု များနှင့် တရုတ်ပြည်မအထိ အာရပ်များ ခရီးပေါက် ရောက် ပြီးဖြစ်ကြောင်းဖော်ပြထား သည်။(ဦးကြည်၊ ဘီအေ၊ ရာဇဝင် ဂုဏ်ထူး ရေး၊ မြန်မာရာဇဝင် မှသိကောင်း စရာများ၊ စာ ၁၅၆-၁၅၇)

(38)

တပင်ရွှေထီး လက်ထက် သက္ကရာဇ် ၈၉၇ က ဟံသာဝတီသို့ စစ်ချီရာ ပသီကုလား ပန်းသေး တို့ တစ်ဖက် မှ တိုက်ခိုက်ခုခံခြင်း (မှန်နန်းရာဇဝင်(ဒုတိယတွဲ) စာ ၁၈၆) အရလည်းကောင်း သမိုင်း သုတေသီ ပညာရှင် များ၏ ရေးသားပြုစုထားသော မှတ်တမ်းများအရ အစ္စလာမ် ဘာသာ သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လွန်ခဲ့သော နှစ် ပေါင်း ၁၀၀၀ ကျော် ၁၂၀၀ ခန့်မှစ၍ရောက်ရှိ အခြေချ နေထိုင် ခဲ့ကြကြောင်း သိရှိရ ပါ သည်။ (နဝတ- ဦးစီးထုတ်ဝေသောသာသနာရေးထွန်းစေဖို့ - စာအုပ်စာမျက်နှာ ၆၅- ၆၈)၊ အမှတ်စဉ် ၃၅ - ကိုရှု)

(39)

ဓမ္မစေတီမင်း ပုသိမ်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူပြီးနောက် သူဌေးသူကြွယ်များ၊ ကုန်သည်များ ၊ ကု လား ပသီများ သည် လက်ဆောင် ပစ္စည်း များဆက်သ ကြသည်ဟု ရာဇဝင်ဟောင်းများ တွင် တွေ့ရကြောင်း ၊ ပသီ တွင် ကုလား ပသီမင်းမျှ အုပ်စိုးရုံမျှမက လူဦးရေအားဖြင့် လည်းအများ အပြား ရှိကြဟန်တူ သည်ဟု ဆိုထား သည်။ (ဆရာမာဃ၏ ပုသိမ်ရာဇဝင် စာမျက်နှာ ၁၅၇)

(40)

၁၇ ရာစု အလယ်(၁၆၄၇) ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီက မြန်မာနိုင်ငံ `၌ ကုန် တိုက်ဖွင့်၍ မွတ်ဆလင်များ မှတဆင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ် မှုပြုလုပ်ခဲ့သည်။

(D.G.E. Hall Early English Intercourse with Burma P . 32,Ibid p.25 ,Ibid p. 87)

(41)

အနောက်လွန်မင်းသန်လျင်ကိုအောင်နိုင်ပြီး နောက် ယခင်ပေါ်တူဂီတို့အုပ်စိုးခဲ့ သော ကူးသန်း ရောင်း ဝယ် ရေး သည် မွတ်ဆလင်လက်သို့ရောက်ရှိသွားသည်။ (Aoyage of Floristhothu Indies p.119)

(42)

၁၇၅၆ ခုနှစ်တွင် သန်လျင်မြို့ကိုအလောင်းဘုရားအောင်တော်မူရာတွင် ဖမ်းစီးသောသုံ့ပန့် များတွင် ကုလား သဘော ခလာသီများ လည်းပါဝင်သည်။ ရန်ကုန် ရောက်ပြီးသွေးသောက်ကြီး ခန့်ရာတွင် ပီယာမဟာမတ် တို့အပါ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင် (၂) ဦးပါဝင် သည်ကို တွေ့ရသည်။

(Konbanzet Mahayazawindawgyi (KBZ) Vol.1,p.187)

(43)

အလောင်းဘုရားလက်ထက် အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်များကို အရေးကြီးသော ဘုရင့်သက် တော်စောင့်ခန့် ထားသည် သာမက ကုလားပျိုသေနတ်စု ကိုဖွဲ့စည်းသည်။ ၁၇၅၈ ခုနှစ်တွင် ဘုရင့်ကောင်းမူဌာပနာတော် ထွက်တော်မူခန်း `၌ ကုလားပျိုသေတ် စုများလည်း ပါဝင် သည်။ (Konbanzet Mahayazawindawgyi (KBZ) Vol.1,p.254)

(44)

မင်းတုန်းမင်းတရားလက်ထက် တွင်ရွှေ လင်္ကာတပ်၏ အမှတ်တံဆိပ်မှာ အစွလာမ် ဘာသာဝင်များဖြစ်သည်။ (An account of Burmese Published on the centenary of the founding of Mandalay U Ba U p.8 ,(from now be refrence U Ba U)

(45)

၁၇၆၄ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားသို့ချီတက်တော်ရမူသောမြန်မာ တပ်များတွင် ကုလားဗိုလ်တပ် တပ်လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ (Konbanzet Mahayazawindawgyi (KBZ) 1373)

(46)

ဘိုးတော်ဘုရားနန်းတက်ပြီးစ (၁၇၈၂)ခုတွင်မင်းလောင်း ငမြတ်ဖုန်း ရှမ်းအမျိုးသား တစ် ယောက် သည် လူအင်အား (၂၀၀၀)နှင့် ညာအချိန်တိတ်တဆိတ် ရွှေနန်းတော် ကို ဝင် ရောက်စီးနင်း ချိန်တွင် ရွှေနန်းတော်တာဝန်ကျဝန်သူ ကုလားပျို အစုလည်း ခုခံတိုက်ခိုက် ခဲ့သည်။ (Ibid 554)

(47)

ဗဒုံမင်းခေါ် ဘိုးတော်ဘုရားသည် (၁၇၈၃) ခုနှစ်တွင်အမရပူရ ကိုတည်ထောင်ရာ`၌ အစွလာမ်ဘာသာဝင် များလည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် ကုလားဝန်၊ကုလားစာရေးနှင့်ရွှေလက်ယာ အစုသားများပါဝင်ခဲ့သည်။ (Parabike No.509 , Bernard library)

(48)

တရုတ်ပြည်မွန်ဂိုမင်းဆက်(ယွန်မင်းဆက်) ရာဇဝင်များအရ တရုတ်ပြည်ယူနန်ပြည်မှ တဆင့်မြန်မာနိုင်ငံ သို့ အစွလာမ် ဘာသာ ဆက်မိသည်။ ရောက်ရှိလာသည်။

(49)

စိုင်းယဒ်အလ်ရှင်ရွတ်ဒင်န် သည် ယူနန်ပြည်နယ်ကိုငြိမ်ဝပ်အောင်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။၎င်း၏သား နဇုဒွင်သည် မွန်ဂိုတိုမြန် မာနိုင်ငံ ကို ပထမအကြိမ်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်စဉ်(၁၂၈၅ - ၈၇) က မွန်ဂိုတပ်များ ကိုကွပ် ကဲ သော စစ်ဇုလ်ချုပ်ဖြစ် သည်။ (For the Biographies of the three official see Yunamshih chapter 125 , and for the Mongol invasion of Burma G.H. luce Early Syam . Journal of Siam Society (Vol.xLvi part 2)

(50)

မွန်ဂိုမင်းလက်ထက် ပုဂံပြည်ကို မွန်တို့က (၃)ကြိမ် ဝင်ရောက်တိုက်၍ မြန်မာပြည် မြောက် ဖက်တွင် (၁၃၀၃)ခု အထိ အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ထိုအချိန်ကပင် အစွလာမ်ဘာ သာသည် တရုတ်ပြည် ဖက်မှမြန်မာနိုင်ငံ ဆက်စပ်မိသည်။ (The Mongol Set up Cheng-mien -Province about Katha and Bhamondistrict west of Irrawady river.It was abolished only in 1303)

(51)

၁၄၂၉ - ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ဘုရင်နရမိတ်လှ ကို နန်းတင်ပေးရန် စေလွှတ်ခြင်းခံရသော စစ်ဗိုလ်ချုပ်ဝလီခန် (ဥလုံခင်) သည်နရမိတ်လှကို သစ္စာဖောက်ပြီး တစ်နှစ်ကျော်ဖမ်းစီးချုပ်နှောင်ထား ကာ စစ်ဗိုလ်ချုပ်ဝလီခန် (ဥလုံခင်) ကရခိုင်ပြည်ကို အစွဲလမ်းတရားဓမ္မ နှင့် အညီ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုကျင့်သုံးခဲ့သည်။

က- (Bangla District Gezzetteer, Chittagong ,Page-63,AD 1798) ခ - (Harvey Outline of Burmese History , Page-97)

(52)

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် သမိုင်းဌာန ပါမောက္ခဖြစ်သူ G.H. Luce က ၁၄ ရာစု ချင်းတွင်းမြစ် ကျောက်စာတွင် ရခိုင်မင်းများ သည်အိန္ဒိယ ဘွဲ့ အမည်ရှိကြပြီး မူဆလင်များဖြစ် သည် ဟုဆိုထားသည်။ (ဘုရင် များ သည် မွတ်ဟုတ်မဟုတ် တပ်အပ်သေချာမပြောနိုင်သော်လည်း ပြည်သူထုများတွင် မွတ်ဆလင် ရှိနေသည်မှာ ထင်ရှားသော သာဓကပင်ဖြစ် သည်။) (G.H Luce . Phases of Pre Pagan Burma, Language History စာအုပ် Page- 95. Oxford University 1985)

(53)

၁၆၆၃ ခုနှစ် ရခိုင်ဘုရင်သုဓမ္မလက်ထက် ဘင်္ဂလားမှ ရခိုင်ဒေသ သို့ခိုလှုံလာကြသော ရှားရှူးဂျား၏ နောက်လိုက် များလေးသည်တော် တပ်တွင် သွပ်သွင်းပြီး တစ်လလျှင် လခ ရူပိငွေ 4 Rs ခဲ့သည်။ ကမန် ဆိုသောစကား သည် ပါရှန်စကားဖြစ်၍ (လေး) = Bow ဟုအဓိပ္ပါယ်ရသည်။

၁။ -ကမန်လူမျိုးသမိုင်း ၊ကမန်ဒီကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (၁၉၉၀) ၂။- Hla Tun Pru .The Fall of the great Arkanese Empire

(54)

၁၆၆၆ - ခုနှစ်မှ ၁၇၁၀ ထိ ရခိုင်ပြည်၏ နိုင်ငံရေးသည် ကမန်လက်ထဲတွင်ရှိ ၍ ဘုရင်များကို သူတို့ သဘော ဆန္ဒအလျောက်နန်းတင်ခြင်း၊ဖြုတ်ချခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည် ထိ ကမန်မွတ် ဆလင်တို့မှာ အင်အား ရှိခဲ့သည်။

(က) Harvey, Outline Burmese History Page 96,97 (ခ) Moshe Yegar ,The Muslim of Burmese Page 35)

(55)

အာရပ်တို့သည် ဂျာဗား၊စုမတြား၊မလက္ကား၊မြန်မာ၊ရခိုင် စသည့် တောင်အာရှ နှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ခရစ်သက္ကရာဇ် အစော ပိုင်းမှ၍ ကုန်သွယ်ကိုလိုနီ များထူ ထောင်ခဲ့သည်။ (Nafis Ahamed (P.hd.) Muslim Contribution to the geography, Page 121)

(56)

ရခိုင်ဘုရင်များသည်ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်သော်လည်းဗြဟ္မဏ၊ခရစ်ယန်၊အစ္စလာမ်ဘာသာများကိုလွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်တရားဟောခွင့်ပြုထားကြောင်း၊ဝေသာလီကျောက်လှေကားနှင့်မြောက်ဦးခေတ်မှစ၍ ခရစ်ယန်နှင့် အစ္စလာမ်ဘာသာ အဆောက်အဦးဆောက် လုပ်ခွင့်ပေးထား သည်ဟုဆို သည်။ (မဆလ ပါတီ ဌာန ချုပ်၊ ၁၉၇၆ ဇူလိုင်လ ထုတ် တိုင်းရင်း သားရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများ(ရခိုင်)စာမျက်နှာ ၁၄၉၊၁၅၀)

(57)

ဒေလီ အက်ဘာရ် (Akbar) ဘုရင် (၁၅၅၆-၁၆၀၆) သည် အေဒီ ၁၅၇၆ တွင်ဘင်္ဂလားကို အပြီး အပိုင် သိမ်းယူသော အခါဂေါ်ရီ ပထန်မြောက် များ စွာ တို့သည် ရခိုင်ဒေသ သို့ခိုလှုံ လာကြ သည်။ ရခိုင် ဘုရင်ကလည်း ခိုလှုံလာကြသော ပထန်များအား ရက်ရောစွာလက်ခံပြီး ရာထူးနေ ရာမြို့ စားနပ်ရိက္ခာ ခန့် အပ် ခဲ့သည်။ (Dr. Kanungo ,The History ofChittagong Vol.!, 197 P)

(58)

ပဲခူးမြို့တွင်(၁၆၁၇) ၊ ဦး ဆင်မြူရယ် ရှိတ် အနိစ္စရောက်၍၎င်း၏ပစ္စည်းများကို ၎င်းအား ဆက်ခံသူ တောင်း လာ မှ ပေးရန် မြန်မာဘုရင်က သိမ်းဆည်းထားသည် ဆိုသော သတင်းကို ပဲခူးမြို့မှပြန် လာ သော မွတ်ဆ လင် ကုန်သည် များ က အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ မဆူလီပထန်ရှိ ကုန်တိုက် သို့ အကြောင်း ကြားခဲ့သည်။ (ဆိုလိုရင်းမှာ ပဲခူးမြို့တွင်(၁၆၁၇) ခု ကတည်းက မွတ်ဆလင်ရှိ နေ ကြောင်း ထင်ရှားသည်။) (D.G.Hall Early English Intercourse with Burma p.34)

(59)

ကျန်စစ်သားမင်းနန်းသစ်တည်ဆောက်ပွဲ ၌ မြန်မာ သီချင်း၊မွန်သီချင်း၊ ကုလားသီချင်းများ သီဆိုကြ ဟန်ရှိ သည်။ ပုဂံကျောက်စာတွင်မြန်မာ ပန်တျာ၊ ကုလားပန်တျာ၊ မြန်မာစည်၊ ကုလားစည်၊ မြန်မာ ကခြယ်သည် ၊ ကုလား ကခြယ်သည် ဟုရေးထိုးဖောက်ကြသည်။ ပုဂံကျောက်စာ အထောက် အထားများ အရ ကုလား ပန်တျာ၊ ကုလားစည်၊ကုလားကခြယ်များ ကုလားများ၊ ကုလားကျွန်းများ ပုဂံခေတ် ပျူမြန်မာနိုင်ငံတွင် နေ ထိုင် ကြောင်းတွေ့ ရသည်။

(ဘုန်းတင့်ကျော်၊ ပိတောက်ပွင့် သစ် ၊အနုပညာမဂ္ဂဇင်း အမှတ်(၁၆) ဖေဖော်ဝါရီလ - ၂၀၀၈)

(60)

ကောဇ သက္ကရာဇ် (၆၉၅) ခုတွင် အရှေ့ဘက်ရှိ သက်တို့သည် တောင်စဉ်ကျေးရွာများဖျက်စီး နေသည် ကို ချေမှုန်း ရန်စစ်ကြော င်းအမျိုးမျိုးခွဲ၍ချီတက်ရာ ၌ အမတ်ကြီး(စနဲ)ပါသောစစ် ကြောင်း ကိုယ်တော် သူရဲ ၂၀၀၀၀ (နှစ်သောင်း) ၊ ကုလား၃၀၀၀၀(သုံးသောင်း) ၊ဘီပေါင်း ၅၀၀၀၀(ငါးသောင်း) နှင့်အတူ မအီလမ်းမှ စစ်ချီတက်သည်ဟု တွေ့ရှိရသည်။

(ရက္ခပူရ ကြေးမုံကျမ်း စာမျက်နှာ ၉၇၊ ၉၈ ၊စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ်၃၇၁ / ၂၀၀၄(၇))

(61)

ကုန်းဘောင်ဆက် စစ်ကိုင်းမြို့စား ဘကြီးတော်မင်း(၁၈၁၉-၁၈၃၇)ခေတ် စစ်သူကြီးမဟာ ဗန္ဓုလဦးဆောင် တွဲ ရမူး-ပန်းဂါတိုက်ပွဲမှာ ‘ခန့်ဆပ်ပိုလ်’(ဂလီခန့်၏ဖခင်) ပါဝင်တဲ့ စစ်သည်တော်(၂၀၀) ကျော် ပါဝင် စေခဲ့သည်။ Ref : ‘ကုန်းဘောင်ခေတ် မဟာရာဇဝင်’ ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ(၃၇၇)မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(62)

အစ္စလာမ်သာသနာသက်ဝင်ယုံကြည်သူများဝင်ရောက်လာကြခြင်း ၁၇-ရာစုနှစ်များအတွင်း အာရပ်တွေ ပါရှင်းတွေနှင့် အိန္ဒိယ အနွယ် ဝင်တွေဟာ ဒမတ်စကတ်ကျွန်းမှ တရုတ်ပြည် အထိ ပင်လယ်ရေ ကြောင်း

ဖြင့် ဖြတ်သန်းသွားလာကြရမှာ မြန်မာနိုင်ငံ မုတ္တမ၊ သထုံ၊ ပုသိမ်ဆိပ်ကမ်းတို့မှာ ဆိုက်ကပ် စခန်း ချ ခဲ့ကြ တယ်လို့ သမိုင်းမှာတွေ့ရပါတယ်။

ထူးခြားမှုများဖြတ်သန်းသွားလာကြတဲ့ အာရပ်သဘောတွေထဲက သဘောတစ်စင်းဟာ ရခိုင်ပြည် ရမ်းဗြဲ ကျွန်း အနီးမှာ ပျက်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီသဘောနှင့်ပါလာတဲ့ အာရပ်တွေ ရမ်းဗြဲကျွန်း(ရမ္မာဝတီ)မှာ အတည် တကျ နေထိုင် ခဲ့ကြသည်။ Ref : (၁၈၉၇) ခုနှစ်ထုတ် 'ဗြိတိသျှ-ဘားမားဂေဇက်'မှာ တွေ့ရတယ်လို့ ဆရာချယ် ရေး 'ဗမာမွတ် စလင်မ် တို့၏ ရှေးဟောင်းအတ္ထုပ္ပတ္တိ' စာအုပ်၊ စာမျက်နှာ(၁၆)မှာ တွေ့ ရပါတယ်။ (63)

'၁၃-ရာစုနှစ်များအတွင်းမှာပဲ ပါရှင်းလူမျိုးတို့က ပုသိမ်မြို့ကို သိမ်းပိုက်ကြပြီး ၁၂-နှစ်တိုင်၊ မင်းသုံး ဆက် မင်းလုပ် အုပ်ချုပ် ခဲ့ကြသည်။ Ref : 'မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း' အတွဲ(၆)၊ စာမျက်နှာ(၃၅၀)၊ 'ရန်ကုန် တက္ကသိုလ် ပုသိမ်ကျောင်း သား များ မဂ္ဂဇင်း' (၁၉၅၅-၅၆)၊ စာမျက်နှာ(၅)နှင့် စာရေး ဆရာကြီး ဘကြီးဦးမာယရေး 'ပုသိမ်ရာဇဝင်'တို့မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(64)

ပုဂံခေတ်အတွင်း နရသီဟပတေ့မင်း(၁၂၅၄-၁၂၈၇)လက်ထက် တရုတ်တို့နှင့်စစ်ဖြစ်ကြရာ ဗိုလ်မှူး နုရရွတ်ဒင် အုပ်ချုပ်ရတဲ့ တာရ်တာရ်စစ်သည်များဟာ ကောင်းစင်မြို့(ယခု ဗန်းမော်မြို့)ကို သိမ်းပိုက် အခြေချနေထိုင် ခဲ့ကြသည်။ Ref : ဦးကြည် (ရာဇဝင် ဂုဏ်ထူး)ရေး 'မြန်မာရာဇဝင်မှ သိမှတ်ဖွယ်ရာ အဖြာဖြာ' စာအုပ်၊ စာမျက်နှာ(၈၂-၈၃)

(65)

၁၄-ရာစုနှစ်များအတွင်း အာရပ်ကုန်သည်များက မြိတ်မြို့ကို အသုံးချရာမှ (ယခု-နောက်လယ်ရပ်) လို့ခေါ်တဲ့ နေရာမှာ အခြေ တကျနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ Ref : မောရစ်ကောလစ်ရေး Into Hidden Burma စာအုပ် ဦးခင်မောင်ကြီး ဘာသာပြန် စာမျက် နှာ(၂၁၁)မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(66)

၁၇-ရာစုနှစ်များအတွင်း ညောင်းရမ်းခေတ်တွင် အနောက်ဘက်လွန်မင်း(၁၆၁၂-၁၆၂၈)လက်ထက်၌ ငဇင်ကာ နှင့် စစ်ဖြစ်ပွားပြီး သဘော(၄)စီးပါ အိန္ဒိယစစ်သား(၃၀၀၀)ကျော်ဖမ်းဆီးရမိရာ မွတ်စလင်မ်များ ပါဝင်ခဲ့သည်။ Ref : 'မှန်နန်းရာဇဝင်' တတိယအတွဲ စာမျက်နှာ(၁၇၂)မှာ တွေ့ရပါ တယ်။

(67)

၁၈-ရာစုနှစ်များအတွင်း အိန္ဒိယပြည်မှ ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်ရောက်လာကြသူများတွင် များစွာသော မွတ် စလင်မ်များ ပါခဲ့ကြောင်း အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဒေလီမြို့တွင်ကျင်းပတဲ့ အာရှသမိုင်းဆိုင်ရာကွန်ဂရက်တွင် ဗိုလ်မှူး ဘရှင် တင်သွင်း တဲ့ Coming of Islam to Burma Down စာတမ်း စာမျက်နှာ(၆)မှာ တွေ့ရ ပါတယ်။

(68)

၁၈-ရာစုနှစ်များအတွင်း အလောင်းမင်းတရားကြီး ဦးအောင်ဇေယျ(၁၇၅၃-၁၇၆၀)လက်ထက်တွင်ဟိုင်းကြီး ကျွန်း ကို ချီတက် တိုက် ခိုက် ရာအောင်မြင်သဖြင့် ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်ခဲ့သည့် သုံ့ပန်းများတွင် အစ္စလာမ် သာသနာဝင်များ ပါဝင်ခဲ့သည်။ Ref : 'ကုန်း ဘောင် ခေတ်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး' ပထမတွဲ၊ စာမျက်နှာ (၁၄၄)မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(69)

ကုန်းဘောင်မင်းဆက်များအတွင်း ကသည်းတို့နှင့်အကြိမ်ကြိမ်စစ်ဖြစ်ပွားရာမှာလည်း ဖမ်းဆီးရမိတဲ့ သုံးပန်းများ၊ ဝင်ရောက် ခိုလှုံသူများ လေးသောင်းကျော်ထဲမှာ အစွဲလမ်းသာသနာဝင်များ ပါဝင်ခဲ့တာဖြစ်ပါတယ်။ ကသည်း ပြည် တွင် အစွဲလမ်း သာသနာထွန်းကားနေသည်မှာ ၁၂-ရာစုနှစ်များကပင်ဖြစ်သည်။ Ref : ဟာပေးရေး တဲ့ 'မြန်မာရာဇဝင်'

(70)

ညောင်ရမ်းခေတ်၊ အနောက်ဘက်လွန်မင်းလက်ထက်(၁၆၁၂-၁၆၂၈)ခုနှစ်များအတွင်း ငဇင်ကာနှင့် စစ်ဖြစ်ရာ ဖမ်းဆီး ခေါ်ဆောင် လာတဲ့ မွတ်စလင်မ်တို့ကို အင်းဝမြို့ရဲ့မြောက်ဘက် မြစ်သာမြို့မှာ လုပ်မြေနေမြေပေးပြီး အတည် တကျ နေထိုင်စေခဲ့တယ်။ မင်းမှုထမ်းစေခဲ့သည်။ Ref : 'မှန်နန်းရာဇဝင်' တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ(၁၇)မှာ တွေ့ရှိရပါတယ်။ (ဒါ - ပထမအကြိမ်ဖြစ်သည်)

(71)

ညောင်ရမ်း ခေတ် အတွင်းမှာပဲ သာလွန်မင်းတရားကြီး(၁၆၂၈-၁၆၄၆)လက်ထက်မှာ အတည်တကျ လုပ်မြေနေ မြေပေးပြီး နေထိုင်စေခဲ့သည်။ Ref : ဦးဘသန်းရေး 'ကျောင်းသုံးမြန်မာရာဇဝင်'စာအုပ်၊ စာမျက်နှာ (၂၇၀)မှာ တွေ့ ရပါတယ်။(ဒါ - ဒုတိယအကြိမ် နှစ်ပေါင်း(၃၇၀)ကျော်ပါသည်။)

(72)

ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးရောက်လာခဲ့အခါ အလောင်းမင်း တရားကြီး ဦးအောင်ဇေယျလက်ထက်(၁၇၅၃-၁၇၆၀) အတွင်းမှာ သန်လျင်ကိုချီတက်တိုက်ခိုက်ရာမှ ရရှိလာတဲ့ အစွဲလမ်းသာသနာဝင်များ၊ အကြိမ်ကြိမ် ကသည်း ပြည် တိုက်ခိုက်ရာမှ ရရှိသူ၊ ဝင်ရောက်ခိုလှုံကြသူ ကသည်းမွတ်စလင်မ် တို့ကို ရှိရင်းစွဲ မွတ်စလင်မ်အစုအဝေးများရှိ ရာဒေသတို့မှာ ခွဲခြားနေရာ ချထားကြောင်း'ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာ ရာဇဝင်တော်ကြီး' ပထမတွဲ၊ စာမျက်နှာ(၂၉၈-၂၉၉)မှာ တွေ့ ရပါတယ်။

(73)

ကုန်းဘောင်ခေတ်အဆက်ဆက်အတွင်း ဗဒုံမင်းလို့ခေါ်တဲ့ ဘိုးတော်ဦးဝိုင်း(၁၈၇၁-၁၈၁၉)ခေတ်မှာ အစွဲလမ်း သာသနာ ဝင်တို့ သည် အထက်ပါနေရာဒေသတို့မှာအတည် တကျလည်းရှိနေကြပြီးဘုရင့် သစ္စာတော်ခံများ လည်း ဖြစ်ကြတယ်။ ဒေသများမှာ လည်း ပြန့်ကျဲနေထိုင်ကြတယ်။ အဲဒီလူတွေ အပေါ် ယုံကြည်ကိုးကွယ်ရာ ဘာသာ တရားအရ ဆုံးဖြတ်ရမယ့်ပြဿနာ တို့လည်းရှိ လာတာကြောင့် ဘာသာတရားဓမ္မနဲ့ဆိုင် တဲ့ဆုံးဖြတ် ချက် တို့ကိုပေးနိုင် ရန် သာသနာ့ပညာရှိကြီးဖြစ်တဲ့ 'အာဗိရှားဟ်ဟိုစိုင်နီသခင်ကြီး'ကို အစွဲလမ်းဓမ္မသတ်မှူးကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်တယ် လို့ အမိန့်တော် ပြန်တမ်းထုတ်ခဲ့တယ်။

(74)

အာဗိရှားဟ်ဟိုစိုင်နီတပည့် ငရွှေလူ၊ ငရွှေအေးတို့က အရပ်ရပ်မြို့ရွာများမှာနေသည့် (ရခိုင်ပြည်အပါအဝင်) ပထဝီ ကုလားတို့သည် ဘာသာကျမ်းရှိသည့်အတိုင်း အာဗိရှားဟ်ဟိုစိုင်နီတပည့် ငရွှေလူ၊ ငရွှေအေး တို့ပြဿရာ နာခံကြစေ"လို့ ၁၁၆၉-ခု၊ တန်ဆောင် မုန်းလပြည့်ကျော်(၃)ရက်၊ ၁၈၇၀-ခု၊ နိုဝင်ဘာလ (၁၇)ရက်နေ့မှာ နာခံတော် ဘယကျော် ထင်တွင် ပြန်သည်လို့ 'ဘိုးတော် မင်းတရားကြီး၏ ရာဇသတ်ကြီး' စာအုပ် အတွဲ-၄၊ စာမျက်နှာ(၂၇၆) မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(75)

အနော်ရထာဘုရင် (၁၀၄၄-၁၀၇၇) ဘုရင်အဖြစ် (၃၃)နှစ်အုပ်ချုပ်ခဲ့ရာ နန်းစံသက်(၁၃)နှစ်အရမှာ မိတ္ထီလာကန် ဆယ်ဖို့ခဲ့တယ်။ 'ပသီ'လက်နက်ကိုင်တပ်သားတို့ ပါဝင်စေခဲ့တယ်လို့ **ဟံသာဝတီဦးဘရင် ရေးတဲ့ 'မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနဲ့ လယ်သမားရေးရာ'စာအုပ် စာမျက်နှာ(၂၅)မှာ တွေ့ရပါတယ်။**

(76)

တောင်ငူခေတ်ဖြစ်တဲ့ မင်းခေါင်နော်ရထာလက်ထက် (၁၄၀၁-၁၄၁၂)အတွင်း ဒုတိယအကြိမ် မိတ္ထီလာကန် ဆည် ဖို့ ပြန်ရာ 'ပသီ'လက်နက်ကိုင်တပ်သား(၁၀၀၀)၊ ရွေးလက်ျာတပ်သား (၁၀၀၀) လိုက်ပါ ဆည် ဖို့စေခဲ့သည်။ Ref : 'ကင်းဝန်မင်းကြီး စာပေါင်းစု'စာအုပ်၊ စာမျက်နှာ(၈၆)မှာ တွေ့ရတယ်။ အဲဒီ အချိန် ကာလ ဟာ အတည်တကျနေ ထိုင်ကြရသေးတဲ့ ကာလ မဟုတ် သေးပါဘူး။

(77)

ကုန်းဘောင်ခေတ် အလောင်းမင်းတရား ဦးအောင်ဇေယျ(၁၇၅၃-၁၇၆၀)လက်ထက် သန်လျင်ကို ချီတက် တိုက် ခိုက်ရာ အောင်မြင် သဖြင့် တပ်မတော်ကို ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းခဲ့တယ်။ အစ္စလာမ်သာသနာ ဝင် အစု (၂၅၀၀) ကျော်ပါ တယ် လို့ ဆိုတယ်။ 'ဒါဝတ်'ဆိုသူနဲ့ 'ပီးရ်မာမက်'ဆိုသူတို့ကို သွေးသောက်ကြီး များခန့် အပ်တာဝန်ပေးခဲ့တယ်။ ကိုယ်ရံတော် တပ်မှာ အမှုထမ်း စေခဲ့သည်။ Ref : 'ကုန်းဘောင် ခေတ် မဟာ ရာဇဝင်တော်ကြီး'ပထမတွဲ စာမျက်နှာ (၁၈၅-၁၈၆)

(78)

ကုန်းဘောင်ဆက် စစ်ကိုင်းမြို့စား ဘကြီးတော်မင်း(၁၈၁၉-၁၈၃၇)ခေတ် စစ်သူကြီးမဟာဗန္ဓုလဦးဆောင် တွဲ ရမှူး-ပန်းဝါ တိုက် ပွဲ မှာ 'ခန့်ဆပ်ဗိုလ်'(ဝလီခန့်၏ဖခင်) ပါဝင်တဲ့ စစ်သည်တော်(၂၀၀)ကျော်ပါဝင်စေခဲ့ သည်။ Ref : 'ကုန်းဘောင်ခေတ် မဟာရာဇဝင်' ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ(၃၇၇)မှာ တွေ့ရပါတယ်။

(79)

ရခိုင် ဘုရင် နရမိတ်လှ လက်ထက်ဝန်ကြီးရာထူး၊ စစ်တပ်၊ ရေတပ်၊ ဗိုလ်မှူးရာထူး များ၌ လည်းကောင်း ခန့်အပ်ခြင်းခံ ရသည့် ပုဂ္ဂိုလ် တို့၏ အစုအဝေးလူမျိုးစုပင်ဖြစ်သည်။မွတ်စလင်မ်စာဆိုတော် စိုင်ယက်ဒ်ရှား အာလ်ဝါလ် (Sayued Shah Al wal) ၏ အဆိုအရ စန္ဒသူဓမ္မဘုရင်၏ နန်းရင်းဝန်] 'မာဂန် ' မှာ ရိုဟင်ဂျာ လူမျိုး ဖြစ်သကဲ့သို့ ဆိုင်ယက်မုဆာ (Sayed Mussa)၊ မူဂျာဟစ် (Mujaehi နှင့် ဆုလေမန် (Sulaiman) တို့မှာ ရခိုင်နန်းရင်းဝန်ကြီးများ ဖြစ်ကြပြီး အရှုရက်ဖ်ခန် (Asharaf Khan) မှာ စန္ဒသူဓမ္မ ဘုရင်၏ စစ် သူကြီး ဖြစ် သည်။ Ref : ၁။ - MKရာမန်-ရ ၊ ၂။ - မြဝတီမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၆၀-ခု၊ မောင်သံလွင်၏ ရိုဝန်ညာလူမျိုးများ။

(80)

မဇ္ဈိမဒေသ အန္ဓိယတိုက်၏ အရှေ့ဘက်ဒေသနေထိုင်သူများကို အနောက်ဘက်ဒေသအခေါ် အဝေါ်ဖြင့် ရွမ်းကိုင်ညာ၊ ရွမ်းသား ဟု ခေါ်ဆိုသကဲ့သို့ ရခိုင်တောင်ပိုင်းသားတို့ကလည်း ရွမ်းကိုင်ညာ၊ ရွမ်းကိုင်ညာ ခေါ်ဆိုကြရာမှ ရိုဟင်ဂျာ၊ ရိုဟင်ဂျာ ဖြစ်လာ သည်။ "ဘင်္ဂါလီဒေသ၏ အရှေ့ကမ်းရှိ လူ့အစုအဝေး ' 'ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။အချို့က ရွာဟောင်းနေ ထိုင်ကြသည့် ကျားကဲ့သို့ စွမ်းရည်သတ္တိရှိသည့် လူမျိုး၊ ရွာဟောင်း မှကျား၊ ရွာဟိန်းကျားမှာ ရိုဟင်ဂျာဟု ကောက် ချက်ပြခဲ့သည်။ရိုဟင်ဂျာ လူမျိုး အား ၁၉၅၄-ခု၊ စက်တင်ဘာလ(၂၅)ရက်၊ ည(၈)နာရီ ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနု၏ အသံလွှင့်မိန့်ခွန်းဖြင့် အသိအမှတ်ပြုသကဲ့သို့

၁၉၆၁-ခု၊ မေလ(၁၅) ရက်မှစတင်ကာ တပတ်(၃)ကြိမ် ရိုဟင်ဂျာ ဘာသာဖြင့် မြန်မာ့အသံမှ အသံလွှင့် ပေးခဲ့သည်။ Ref :၁။ - ဦးကျော်ငြိမ်း၊ မာတလိ၊ နှစ်၃၀ မြန်မာ့အသံ၊ စာမျက်နှာ-၇၁ခိုင် နှင့် မြန်မာပြည်ရှိ မွတ်စလင်မ် လူမျိုးများ ရာဇဝင်။

(81)

အင်ဒိုအာယီယာန်နှင့် မွန်ဂိုလျှိုက်တို့မှာဟိမဝန္တာတောင်၏တောင်ဖက် ကမ္မရူပဒေသ မာဂဒတိုင်း၊ ဂင်္ဂါမြစ် ပျမ်းဒေသဖြစ် သည့် ဘင်္ဂလားနယ်၊ အရှေ့မြောက်ဒေသမှ ရခိုင်ပြည်ရောက်ရှိကာ ကမန်လူမျိုး အခြေစိုက် နေထိုင်ခဲ့သည်။ Ref :1.E.B.Harell; The History of Aryan Rule in India.page 34; 2.S.K.Chatterji;Ki-Ar-A-yana-Krit. page 22.

(82)

ကမန်လေးလံကိုင် သူရဲကောင်းဟု ပါရှင်းစကားဖြင့် ခေါ်ဝေါ်မှုကို ရခိုင်မှုပြု၍ ခေါ်ဆိုပညတ်ထား သည်။ မူလက ဟိန္ဒူဘာသာကိုး ကွယ်ရာမှ ပုဒ္ဓဘာသာနာနှင့် ထိတွေ့ကာ ပုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ခဲ့ရာမှ အစ္စလာမ် ဘာသာသို့ ကူးပြောင်း ကိုးကွယ် ခဲ့ကြသည်။ ရခိုင်ဘုရင်မင်းဘာကြီး(ခ)မင်းဘင်ကြီး(ခ) သီရိ သူရိယာ စန္ဒမဟာ ဓမ္မရာဇာ၊ ဇာဘရ်ရှား (1531-1553) လက်ထက် ဘင်္ဂလားကြည်း ကြောင်း၊ ရေကြောင်း ချီတက် ရာတွင် ကမန်လေးလံကိုင် သူရဲကောင်း (၅၀ ၀၀၀) ငါးသောင်းကျော်တို့မှာ လေး၊ လုံ၊ သိုင်း၊ ဓါး၊ သူရဲကောင်း တပ်အဖြစ် ပါဝင်ခဲ့ကြောင်းဖော်ပြထားသည်။ Ref : ၁။ - အရှင်ဥက္ကံ-စောမဲကျီစာအုပ် ၂။ - ဦးလှထွန်းဖြူ- ရခိုင်ပြည်နယ် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ- (စာမျက်နှာ-၄၇) `ဦးကမန် သူရဲကောင်း တပ် တွင် ဘင်္ဂလား ဘုရင် ဒေါဒါအုပ်၏ အရေးနိမ့်ခဲ့သည့် စစ်သည်များ (၁၅၇၆) နှင့် မဂိုဘုရင် Shah Jahan ၏ သားတော် ရှာရှုဂျာ ဘုရင်တပ်မှ စစ်သည်များ (၁၆၃၉) မှ တပ်သားများ၊ ဘာသာရေးအခြေခံ တူညီမှုအပေါ် ကမန်သူရဲကောင်း တပ်တွင် ဖြည့်တင်းပေးခဲ့သည်။ကမန်လူမျိုး တို့၏ H Civil Society လူယဉ်လူ အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် နိုင်ငံတော်မှ အသိအမှတ်ပြု ထားသည်။

(83)

ပန်းသေးလူမျိုးများပုဂံကျောက်စာ အနန္တသူ(လေးမျက်နှာဘုရား) အိမ်တော်ရာကျောက်စာ၊ညောင်းရမ်းကြီး သမီး တောင် ဘက် မျက်နှာကျောက်စာ၊ ပုဂံဆုတောင်းပြည့်ဘုရားကျောက်စာ တို့တွင် ဖော်ပြချက်အရ ပုဂံခေတ်ကပင် ကုန်သည်တော်၊ အမြောက် တပ်အမှထမ်း များ အ ဖြစ်နေထိုင် လျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရ သည်။တရုတ်ပြေးမင်း လက်ထက်၌ တာတာတို့ မြန်မာပြည်သို့ ဝင်ရောက်ထိုက်ခိုက်ရာ ယူနန်ပြည်နယ်မှ မွတ် စလင်မ်စစ်သည် များ ခေါ်ဆောင် ခဲ့သည်။နန်ပေါ့ဂျာသို့ ပန်းသေးများ စုစည်းမိရာ ပန်လုံဟု ပညတ်ခဲ့သည်။ မင်းခေါင်ကြီး (အေဒီ-၁၄၀၁-၁၄၂၂) သားတော် မင်းရဲကျော်စွာ ပုသိမ်မြို့သိမ်းယူရာ ပန်းသေးတို့က ရွှေ၊ငွေ၊ပုဆိုးသက္ကလပ်၊ ပရပတ်၊ နီပါးဆက်ကြ၏။ Ref : ၁။BaShin;ComingofIslam ;၂။ ဦးယူစွတ်-ပန်းလုံ ပန်းသေးအမျိုးသားသမိုင်း ;၃။ W.S.De Saj; History of the British Residency in Burma. Page-154.; ၄။ မြန်မာမင်းများ အရေးတော်ပုံ၊ စာမျက်နှာ- ၂၉၈

(84)

မင်မင်းဆက်၏ ယုန်လီ၏ နောက်လိုက်အကြီးအကဲနှစ်ဦးတွင် တိုက်ခွန်ခွန်မှာမှာ ပန်းသေးဖြစ်၍ ချိန်ရှမ်းတုန်း မှာ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့် သင့်မြတ်စွာယှဉ်တွဲလျက် တိုက်ခွန်ခွန် (တိုက်ခုံခုံ) မှာ ကိုးကန့်ဒေ သနမ့်ဟန်မော်အရပ် အခြေပြု နေထိုင်ခဲ့သည်။ နောင်တွင် “မာ” ‘ ‘ အုပ်စု လူမျိုး အကြီးအကဲမှ ဆက်လက်စီမံ အုပ်ချုပ်ခဲ့ သည်။ အေဒီ ၁၈၆၀ တွင် အကြီး အကဲ မာလင်ယွီ(၁၉၃၄-၃၅)တွင် မာမေတင်၊ နယ်မြေအုပ်ချုပ်ရေးကို လက်ခံပြီး၊ ဝန်ထမ်းပြည်စော်ဘွား ၏ သမီးနှင့် လက်ဆက်ခဲ့သည်။ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေးကာလ ပန်လုံလူငယ် များအား ခေါင်းဆောင် မာကွမ်းကွေ့ ဦးဆောင် တိုက်ခိုက် သကဲ့ သို့ မာမေတင်က မြန်မာတို့ဘက်မှ ရပ်တည်ကာ ပန်လုံမြို့ကို မြန်မာနယ်မြေပိုင်နက်အဖြစ် ရပ်တည်ခဲ့သည်။

85

“ပသီ” ‘-မြန်မာမွတ်စလင်မ် လူမျိုး Par-thi, Far-si

ပသီလူမျိုးတို့မှ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း တစ်ထောင်ကျော်ကာလကပင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တည်ရှိခဲ့ကြောင်း တရုတ်နိုင်ငံ မန်ချူး မှတ်တမ်းနှင့် မှန်နန်းရာဇဝင်နှင့် ကုန်းဘောင် ဆက်မဟာရာဇဝင်များ တွင် ပါရှိသည်။အေဒီ ၁၂၂၁-ခု၊ အနော်ရထာမင်း တည်ထောင်ခဲ့သည့် ပုဂံနေပြည်တော် ယိမ်းယိုင်လာ၍ နိုင်ငံတော်ရေပိုက် နက်လုံခြုံရေးနှင့် ကာကွယ် ရေးတာဝန်ဆောင်ရွက် နေရသည့် ပသီတပ်မှ၊ မိမိတို့ ကြမ္မာ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဖန်တီးမည့် အခြေအနေသို့ရောက်ရှိလာကာ ပုသိမ်ဟု ခေါ်မည့်ဒေသတွင် ပသီမြို့ ပြနိုင်ငံ ပသီမင်းဆက် (၃)ဆက်၊(၁၂)နှစ်တိုင်တိုင် တည်ထောင်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ကရင်တို့မှ ဂိန့်ပသီ၊ ဝေပသီ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မွန်တို့မှ ခိုးပသီ၊ဥင်းပသီ ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဆိုကြသည်။ ဂိဇူပူနှင့် သာကီဝင် တို့ မသင့်မတင့်ဖြစ်၍ စစ်ခင်းကြ သည်တွင် သာကီဝင် ဇရာဇာမင်း၊ မဇ္ဈိမဒေသမှ စွန်ခွာလာသကဲ့သို့ တပ်မှူး၊ ဗိုလ်မှူး၊ ဝန်ကြီး၊ ပညာရှိတပ်သား မကျန် နန်းမျိုးနွယ် (၃၇၀၀) တို့အစုခွဲကာ အင်းဝဘုရင် စနေမင်းထံ သစ္စာနှံကာ ခိုလှုံခဲ့ကြသည်။ တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်း၊ ယင်းတော်၊ မိတ္ထီလာ၊ စည်သာ၊ ဒီပဲယင်း၊ ညောင်းရမ်း၊ ပင်းတလဲ၊ တဘက်ဆွဲ၊ ဘောမိ၊ စည်ပုတ္တရာ၊ မြေထူး တွင် အစုခွဲနေထိုင် သူတို့မှာ မင်းမှုထမ်းရင်း အမြောက်တပ်၊ သေနတ်တပ်၊ မြင်းတပ်၊ ကိုယ်ရံတော်တပ်၊ ကင်းတား ကုလားပျို တပ်၊ စာဆိုများ ကုန်သည်တော်များအဖြစ် အမှုတော်ထမ်း ရွက် ခဲ့ကြသည်။

Ref : ၁။ ဆရာမာဃ-ပုသိမ်ရာဇဝင်၊ စာမျက်နှာ-၁၃၇

(86)

ပသျှူးလူမျိုး

မြန်မာနိုင်ငံ၏ Rocial Gene မူလလူမျိုးနွယ်ရင် Primitive Man ရှေးကျသော လူများဖြစ်၍ မြန်မာစာပေ လောကတွင် ဘီလူးဟု ပညတ်ပြီး ရက္ခပူရတိုင်းသား ရေဘီလူးဟု ဓမ္မစေတီကျောက်စာ၊ မွန်တို့၏ ကလျာဏီကျောက်စာ တို့တွင် ရေးထိုးထားသည်။ သမိုင်း သုတေသီများလေ့လာရာတွင် ပသျှူးလူမျိုး+ဆလုံ လူမျိုးတို့မှ Australied ဩစတြီး လွိုက်လူမျိုးတို့၏ အသွင်အပြင် လက္ခဏာ ယဉ်ကျေးမှု အကြွင်း အကျန် များတွေ့ရပြီး ပင်ကိုယ်အရည်အသွေး၊ အရည် အချင်းရှိပြီး ရိုးသားမှုအပြည့် အဝရှိကြောင်း မှတ်ချက်ချကြသည်။မွန်ခမာ၊ တိဗက်တို့အား မင်းတို့အင်အား မလွန်ဆန်နိုင်၍ သဘာသတရား

အရ ပင်လယ်ကမ်းစပ် ကျွန်းများ သို့ပင် အုပ်စုဖွဲ့ကာ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသည်။ Historical life သမိုင်းဖြစ်စဉ် အရ ကော့သေ ကျွန်းဒေသများသို့ အခြေစိုက်နေ ထိုင် လျက်ရှိသည်။

ဆလုံဟု နတ်ကိုးကွယ်သူများကို ပညတ်ခေါ်ဆိုပြီး အစွလာမ်သာသနာ အငွေ့အသက်ရရှိပြီး လက်ခံ ကျင့်သုံးသူများကို ပသျူးဟု ပညတ်ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်။ပသျူးအမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့၏ ခံယူချက်မှာ "မိမိတို့၏ အသက်အိုးအိမ် စည်းစိမ်ကို ကာကွယ်ရန်မှာ မိမိတို့တာဝန်သာဖြစ်ကြောင်း" အဆင့်ဆင့်သော ဘဝပေး အသိက တပ်လှန့်ထားသည်။ Ref : ၁။ ကွင်းဆင်းသုတေ သနမှတ် တမ်း (Field Work, 1982) ; ၂။ ကမ္ဘာလှည့်သူတေသီ အိဗနေဘတူတာ (Ibni Batuata) မှတ်တမ်း၊ အေဒီ ၁၃၄၅ ; ၃။ မောင်မောင်ကြီးမန်း- မြန်မာနိုင်ငံတောင်ဖျားပိုင်းရှိ အစွလာမ်ဘာသာဝင် ပသျူးလူများ (သုတစာစောင် ၁၉၉၁၊ နိုဝင်ဘာ)

(87)

ပဲခူး (ဟံသာဝတီ)သို့ မွတ်စလင်(မ်)များ ရောက်ရှိလာပုံ

အာရပ် မွတ်စလင်(မ်)နှင့် ပါရှင်းအစုအဝေးတို့မှာ အရှေ့ဖက်သို့ လျင်မြန်စွာပြန့်နှံ့လာခဲ့ကြသည်။ (၈)ရာစု အလယ် အဦးပိုင်း ကျကျတွင် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်း ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၌ မွတ်စလင်(မ်)ဦးရေမှာ အတော်ပင် ကြီးထွား နေပြီဖြစ် သည်။ အာရှ တလွှား မွတ်စလင်(မ်) သင်္ဘောခရီးလွှင့်မှုက (၄)ရာစုမှ (၁၅)ရာစုအဆုံးထိတိုင် တည်ရှိခဲ့ သည်။ မွတ်စ လင်(မ်)ကုန် သည်တို့မှ အိန္ဒိယ ပင်လယ် ကမ်းရိုးတန်း ဒေသများနှင့် အရှေ့တိုင်း မှ နိုင်ငံများအထိရောက် ရှိခဲ့ကြသည်။ နေရာများစွာတွင် အခြေချ ခဲ့ကြရုံမက ကုန်သွယ်မှုကို ကိုလိုနီများကို ဖန်တီးခဲ့ကြ သည်။ ဘင်္ဂလားတွင် ဗဟိုပြုပြီး ဗမာပြည် နှင့်လည်းကောင်း၊ ရခိုင်ပြည် ၌ လည်းကောင်း ၊ မာလ တာမြို့ များနှင့် လည်းကောင်း၊ သီရိလင်္ကာနှင့် လည်းကောင်း၊ မာလက္ကားနှင့် လည်းကောင်း ကုန်သွယ် မှုပြုခဲ့ကြသည်။ Ref :သမိုင်းသုတေ သိကြီး မိုးရှေးယာရ်ရေး သားခွဲသည့် "The Muslim of Burma" စာအုပ် စာမျက်နှာ (၁) ၎င်းစာအုပ်ကို ဘာသာပြန် ဆိုသူ ဝါးခယ်မ မောင်မင်းနိုင် "မြန်မာ့မြေမှမွတ်စလင်များ" စာအုပ် စာမျက်နှာ(၁-၂) တွင်ဖော်ပြ ထားသည်။(၅။)

(88)

စစ်တွေမြို့ သမိုင်းဝင် သင်္ချိုင်း နေရာပြောင်းရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း

ရခိုင်ပြည်နယ်မြို့တော် စစ်တွေမြို့မှ ၂၂၅ နှစ် သက်တမ်းရှိ အာကျိတ်တော်ကုန်းရှိ သင်္ချိုင်းဟောင်းကို ၁၇၈၄ ခုနှစ် စစ်တွေမြို့တည်ကတည်းက တည်ရှိခဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ မူဆလင် ဘာသာဝင်များနှင့် တရုတ် လူမျိုးများအတွက် သီးခြား ခွဲထား ရှိခဲ့သည်ဟု ဒေသခံများက ပြောသည်။သင်္ချိုင်း၌ လွတ်လပ် ရေးကြိုး ပမ်းစဉ် ကျဆုံးခဲ့သော ဗိုလ်မှူးမြတောင်ရည် အပါ အဝင် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များ၊ စစ်တွေဆန်ပြဿနာ တွင် အာဏာ ပိုင်များ က ပစ်ခတ် သဖြင့် သေဆုံးခဲ့သူများလည်း မြှုပ်နှံခဲ့သည်။ Ref: ဒါကာ - (မဇ္ဈိမ))

(89)

၁၇၉၅ ခုနှစ် အင်းဝရှိပြီသုသံတမန် Michael Symes ၏အဖွဲ့သံအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးဖြစ်သူ Francis Buchanin က မြန်မာအင်ပါယာ အ တွင်း ဘာသာ စကားများကိုလေ့လာခဲ့ရာတွင် ရခိုင် ၊ထား ၊ဝယ်၊ ယော့ မြန်မာ ဟု မြန်မာ ဘာသာစကား လေးမျိုးကို နှင့် ဂင်္ဂါမြစ် ပှမ်း တဝိုက်သုံးသော ဘာသာ စကား နှင့် ဆင် တူ ရိုးမှား (အိန္ဒိယ နွယ်သော) စကားသုံးမျိုးကို သုံးမျိုးကိုတွေ့ခဲ့ရသည်။

၎င်းစကားစကား(၃) မျိုးမှာ-

(၁)။ - ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာသော Banga ဟုဆိုသူ လူမျိုးတို့ပြော သော ဘာသာစကား

(၂)။ - ရခိုင်ပြည်ရှိ ဟိန္ဒူများပြောသောစကားဖြစ်ပြီး

(၃)။ - ရခိုင်ဒေသရှိအစ္စလာမ်ဘာသာဝင်များပြော သောစကား တို့ဖြစ်သည်။

ဟိန္ဒူတို့ကမိမိကိုယ်ကို Rosswan ဟုခေါ်ဆို၍ မူဆလင်တို့ကမူ Rovinga ဟုခေါ်ကြသည်။ ၎င်းတို့နေထိုင်ရာဒေသကို Rovinga (Rowang Shor) ခေါ်ကြသည်။ Buchanin က အမေရိကန် တွင်သူတို့ရှိခဲ့သောသူ့တပည့်တို့က သူတို့ပြောသော Roinga နှင့် Rosswan ဘာသာစကားသည် ရခိုင်ဒေသ ရှိ လူမျိုးစုက နားလည်သုံးနှုံးသော ဘာသာစကားဖြစ်ကြောင်း အကြိမ်ကြိမ် တင်ပြခဲ့ သည်ဟု ရေးသားထားသည်။ 18- Bangla Distric Gezetter, Chittagong, Page-115 AD-1798

(90)

နေနှင့်လ တံဆိပ်အမှတ်အသားသည် ရခိုင်ပြည်သားရှေးဦးစွာအာရိယံလူမျိုးတို့၏တံဆိပ်အမှတ် သားဖြစ်ပြီး ဝေသာ လီခေတ် အေဒီ ၄ ရာစု နောက်ပိုင်းကာလတွင်ခပ်နှိပ်သုံးစွဲခဲ့သော ဒဂီးများ တွင် နေနှင့်လ တံဆိပ် ကိုကို တွေ့ရ သည်။ ထိုခေတ်ကာလက ဒဂီးစာ၊ ကြေးနီးပြားစာ၊ ကဗျည်းစာများ တွင် ယခုခေတ် ရိုဟင်ဂျာတို့ပြော ဆိုနေသော အသံထွက် တစ်နည်းပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသည် ကို တွေ့ ရသည်။ Ref : ရခိုင်ပြည် ဗိုလ်မှူးထွန်းကျော်ဦး(ငြိမ်း) လက်စွဲ စာစောင်-အတွဲ ၆ ၊ ခွင့်ပြုမိန့် အမှတ်နသ/ ၀၆၆-၁၉၉၀ (စာမျက်နှာ-၂၆/၃၀) ဗိုလ်မှူးထွန်းကျော်ဦး၏ အထက်ပါသုတေသနအရ ရိုဟင်ဂျာသည် ရခိုင် ဝေသာလီခေတ် အင်ဒို အာရီ ယန်နှင့် ဆက်နွှယ်နေကြောင်းတွေ့ရပေ သည်။

(91)

ဦးလှဒင်မြန်မာဘာပြန်ဆိုသောရတနာရွှေမြေ စာအုပ် စာမျက်နှာ ၂၅၀ တွင် ရှေးဟောင်း သုတေသနကျောက်စာ လိုက်စား သူတို့က သိရိဂုတ္တရတောင်ကုန်းသည်တစ်ခါက တည်ရှိခဲ့ဘူးသော ခေတ္တဝတီမြို့ဟောင်း ၏ အရှေ့မြောက်ဖက် တွင်တည်ရှိ ကြောင်းထိုမြို့တော်၏မြို့ရိုးဟောင်းများကို ယခုတိုင် တွေ့မြင်ရ သဖြင့် ထိုမြို့ရိုးကို အေဒီ ၁ ရာစုထက်စော၍ တည်ထောင် ခဲ့သော အိန္ဒိယ ကုလား မြို့တော် တစ်ခု ဖြစ်ကြောင်းစသည်တို့ ကို ကျောက်စာအထောက်အထားများ အကိုးအကား များ စွာ ဖြင့်ပြကြ သည်။

(92)

ဦးလှဒင်မြန်မာဘာပြန်ဆိုသောရတနာရွှေမြေ စာအုပ် စာမျက်နှာ ၂၅၀ တွင် ရှေး ဟောင်း သုတေသနကျောက် စာလိုက်စား သူတို့က သိရိဂုတ္တရတောင်ကုန်းသည်တစ်ခါက တည် ရှိခဲ့ဘူးသော ခေတ္တဝတီမြို့ဟောင်း၏ အရှေ့မြောက်ဖက်တွင်တည် ရှိကြောင်း ထိုမြို့တော် ၏မြို့ရိုး ဟောင်း များကို ယခုတိုင် တွေ့မြင်ရ သဖြင့် ထိုမြို့ရိုး ကို အေဒီ ၁ ရာစုထက် စော ၍တည်ထောင် ခဲ့သောအိန္ဒိယ ကုလား မြို့တော် တစ်ခု ဖြစ်ကြောင်းစသည် တို့ကို ကျောက်စာ အထောက် အထားများအကိုးအကား များ စွာ ဖြင့်ပြကြ သည်။ (ဦးလှဒင်မြန်မာဘာပြန်ဆိုသောရတနာရွှေမြေ စာအုပ် စာမျက်နှာ ၂၅၀)

(93)

ရခိုင်ဘုရင်ဘစောဖြူလက်ထက်သုံးသော ဒင်္ဂါးများတွင် အလ္လာဟ်အရှင်မြတ်၏ ဂုဏ်တော် ကိုတံးဆိပ် အဖြစ်ထု ထားသော အ ထောက် အထားများသည် အစ္စလာမ်ဘာသာ သည် ရှေးနှစ်ပေါင်း (၁၀၀၀) ကျော်ကတည်းက ပင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရောက်ရှိနေကြောင်း သာဓက ဖြစ်သည်။

(94)

သမိုင်းဆရာ D.G. E Hall က ခရစ်နှစ်ဦးကာလတွင် ရခိုင်ပြည်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကား ခဲ့သည်။ ၎င်းနှင့် တစ်ဆက်တည်း အာရပ်တို့မှ တဆင့်အစ္စလာမ်ဘာသာအမြစ်တွယ် လာခဲ့ သည်ဟု ဖော်ပြ ထား ကြောင်း တွေ့ရသည်။

(95)

မြန်မာသမိုင်းအထူးပြုလေ့လာသူ Martin Smith က (၉) ရာစု ` ၌ အစ္စလာမ်ဘာသာ ဝင်များ ရခိုင်ပြည် ` ၌ အခြေချနေထိုင်ခဲ့သည် ဟု ဖော်ပြထားသည်။

(96)

G.E Harvey က မူ (၁၀) ရာစုမတိုင်ကတည်း အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်များ ရခိုင်ဒေသ တွင် နေထိုင်ခဲ့သည် ဟု ရေး သားထားကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။

(97)

ရခိုင်သမိုင်းများအရ - တိုင်းစံနွဲ့မင်းလက်ထက် ဝေသာလီသည် အထူးစည်းကားခဲ့ကြောင်း၊ နှစ်စဉ် သင်္ဘော အစီး တစ် သောင်း ကျော် ဝေသာလီသို့လာရောက် ကုန်သွယ်မှုပြုခဲ့ကြောင်း၊ ဝေသာလီသည် ဘင်္ဂလား ပင်လယ်အော် ကမ်းခြေ တွင် အရေးပါသော ကုန်သွယ်စခန်းတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့ကြောင်း သိရှိရပါသည်။^၆

ဂ - ရာစုတွင်း တရုတ်ခရီးသည်တို့၏ မှတ် တမ်းများ အရလည်း - ဘင်္ဂလားနှင့် ဝေသာလီတွင် အာရပ်နှင့် မိုးလူမျိုးပိုင် သင်္ဘောများစွာ တွေ့ရှိကြောင်း ပါရှိသည်။ အာရပ်နှင့် ပါရှန်းသမိုင်း အထောက် အထားများ အရလည်း အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာကို “အာရပ်ရေကန်” ဟုခေါ်ဆိုရလောက် အောင် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာတွင် အာရပ် သင်္ဘောများ ဥဒဟို သွားလာခဲ့ကြောင်း ပါရှိသည်။^၇

ဆရာဦးကြည်ကလည်း ၈ -ရာ စုအတွင်းက ပုဂံဘုရင် ပိတ်သုံမင်း လက်ထက် သထုံ၊ မုတ္တမ ဒေသများသို့ အာရပ်ကုန်သည်များရောက်ရှိ ဝင်ထွက် သွားလာလေ့ရှိခဲ့သည်ကို သက္ကရာဇ် ၈၀၀ ကျော်လောက်က ရေးသားထားသော အာရပ်မှတ်တမ်းများမှ သိရကြောင်း၊ အာရပ်သင်္ဘောများသည် အနောက်ဖက် ဒမတ်စကတ် ကျွန်းမှ အရှေ့အိန္ဒိယ ကျွန်းစုများနှင့် တရုတ်ပြည်မကြီးအထိ ခရီးပေါက်ရောက်နေပြီဖြစ် ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။^၈

(98)

ပါရှန်နှင့် အာရပ်ကုန်သည်တို့မှာ ပင်လယ်ရေကြောင်း ကူးလူးသွားလာရင်း အချက်အချာကျသော ဒေသများနှင့် ကမ်း သာယာ အရပ်များတွင် ရောင်းဝယ်ရေးစခန်းများပြုလုပ်ကာ အခြေချနေထိုင်လာခဲ့ သည်။ အလားတူ ရခိုင်ပြည်အပါအ ဝင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရောင်းဝယ်ရေးစခန်းများ၌လည်း ပါရှန်နှင့် အာရပ်ကုန်သည်တို့သည် အခြေချနေထိုင်ခဲ့သည်။^၉ ထို့ ပြင် ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းနှင့် မြန်မာ့ပင် လယ် ကမ်းရိုးတန်း တလျှောက် အစ္စလာမ်ဘာသာ ဒါရ်ဂါ (ခေါ်) သူတော်စင်များ၏ ဂူဗိမာန်များက သင်္ဘော

သားများ၊ ကုန်သည်များ အပြင် သူတော်စင်တို့က လည်း ရောနှော ဝင်ရောက် နေထိုင် လာခဲ့ ကြောင်း သက်သေခံနေသည်။၁၀

(99)

ဥရောပလူမျိုးများဖြစ်ကြသော ဝဲတေမာ (Varthema)၊ ဘာဘို့(စ) (Barbose)၊ ဆီဇာ ဖဲဒရိဒ် (Caesar Frederide)၊ ရဲလ(ဖ) ဖီတ်(ရှ) (Ralph Fitch) နှင့် ပေါ်တူဂီလူမျိုးများ၏ ရေးသားချက်များအရ ဘင်္ဂလား ကမ်းခြေဒေသများတွင် မူဆလင်ကုန် သည် အမြောက် အမြား အခြေစိုက်နေ ထိုင်လျက်ရှိခဲ့ကြောင်း၊ အများအားဖြင့် အာရပ်လူမျိုး များဖြစ်ကြ ကြောင်း၊ မူဆလင်များက စစ်တကောင်းကို သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သော အေဒီ ၁၃၃၈ - ခု မတိုင်မီက ပင် မူဆလင်မြောက် မြားစွာတို့သည် စစ်တကောင်းနှင့် ရခိုင်ကမ်းရိုး တန်းအထိ ပျံ့နှံ့နေထိုင် ခဲ့ကြောင်း ရေး သားဖော်ပြထား သည်ကို တွေ့ရှိ ရပါသည်။၁၁

(100)

အေဒီ ၁၅ - ရာစုသို့ ရောက်သောအခါ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်များ အလုံးအရင်းဖြင့် ဝင်ရောက်လာရန် အကြောင်းတရား က ဖန်တီး လာသည်။ ယင်းမှာ အင်းဝ မင်းခေါင်၏ တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် ရခိုင်ဘုရင် နရမိတ်လှသည် ဘင်္ဂလား ဂေါ့ဘု ရင်ထံ ခိုလှုံခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ဂေါ့တွင် နှစ်ပေါင်း ၂၄ - နှစ် နေထိုင်ခဲ့ရပြီး၊ ဂေါ့ ဆုလ်တန်၏ စစ်သည် အကူအညီဖြင့် ရခိုင်ထီးနန်းကို ပြန်လည် ဆက်ခံနိုင်ခဲ့သည်။ ဂေါ့ဘုရင် မူဟာမတ် ရှားသည် ၁၄၂၉ - ခုနှစ်တွင် စစ်သူကြီး ဝလီခန် ဦး စီးသော စစ်သည်အင်အား သောင်းကျော်ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၄၃၀ - ခုနှစ်တွင် စစ်သူကြီး စန်ဒီခန် ဦးစီးသော ထိုထက် များပြားသော စစ်သည် အင် အားရှိသည့် စစ်တပ်ကိုလည်းကောင်း စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ဤစစ်သည်များသည် နရမိတ်လှ အား ရခိုင်ထီးနန်းကို ပြန်လည် ရယူ စေခဲ့ပြီး - ဘင်္ဂလားသို့ ပြန်သွားခြင်းမပြုဘဲ၊ မြောက်ဦးတိုက်တွင် အခြေစိုက် နေ ထိုင်လာခဲ့ကြသည်။ ယင်းတို့အား ရခိုင်ဘုရင် ရာထူးကြီးငယ်ပေးကာ မင်းမှူးထမ်းစေ ခဲ့ သည်။ ဤစစ်သည်များမှာ အများအားဖြင့် တူရကီမျိုးနွယ်များ၊ ပါရှန်များနှင့် အာဖဂန် ပထန်လူမျိုး မူဆလင် ဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။

(101)

သမိုင်းပါရဂူ ဒေါက်တာ အေနာမုလ်ဟောက်နှင့် သုတေသီ အဗ္ဗဒူလ်ကော်ရိမ် တို့၏ အဆိုအရ - မင်းစောမွန် (နရမိတ် လှ) ရခိုင်ထီးနန်း ပြန်လည်ရရှိသည်နေ့မှစ၍ ဝန်ကြီးများ၊ မှူးမတ်ပိုင်ပါများ၊ သမားတော်များ၊ တရားသူကြီးများ၊ စစ်သည်များ၊ ကုန်သည်များ၊ ဈေးသည်များ၊ အလုပ်သမားများ စသည် ဖြင့် မြောက်မြားစွာသော မူဆလင် မင်းမှူးထမ်း တို့သည် ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်ရောက်လာပြီး ကာလကြာ သောအခါ သာမန်အရပ်သားများကြား စိမ့်ဝင်သွားလေကြောင်း ဆိုထားပါသည်။၁၂

102

စစ်တကောင်းကို မူဆလင်တို့က ၁၃၃၈ - ခုနှစ်မှ ၁၅၃၈ - ခုနှစ်ထိ ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့ပြီး၊ ၁၅၃၈ - ခုနှစ်မှ ၁၆၆၆ - ခုနှစ် ထိ စစ်တ ကောင်းသည် ရခိုင်ပိုင်နက်ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည်။ ဤနှစ်ပေါင်း ၃၀၀ ကျော် ကာလ အတွင်း စစ်တကောင်းနှင့် မြောက်ဦး နေပြည်တော် သည် အိမ်ဦးနှင့် ကြမ်းပြင်အလား ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။ စီးပွားကုန်သွယ်မှုအစ တစ်ဖက်နှင့် တစ်ဖက်၊ တစ်နယ်နှင့်တစ်နယ် ဥဒဟို သွားလာမှု များရှိခဲ့သည်။ ဤအတော်အတွင်း မူဆလင် မြောက်များစွာတို့သည် စစ်တ ကောင်းမှ ရခိုင် ဒေသ အနှံ့သို့ ပြန့်နှံ့နေ ထိုင် လာကြသည်။ အထူးသဖြင့် မင်းနေပြည်တော်ဖြစ်သော မြောက်ဦးသို့ လာရောက် အခြေစိုက်လာသည်။ နန်းတွင်းနန်းပြင်တွင် မူဆလင်တို့ ဩဇာ တိုးပွားလာသည်။၁၃

(103)

အေဒီ ၁၆ - ရာစုနှောင်းပိုင်းမှ ၁၇ - ရာစု အလယ်ပိုင်းကာလသည် ဘင်္ဂလားတွင် နိုင်ငံရေးမတည်မငြိမ် ဖြစ်ခဲ့သော ကာလဖြစ် သည်။ အာဖဂန် ပထန်တို့၏ဩဇာ တစတစ ယုတ်လျော့လာပြီး၊ မဂိုတို့၏ဩဇာ တဖြည်းဖြည်း ကြီးထွားလာ သည်။ ယင်းကြောင့် ဘင်္ဂလားရှိ ပထန် တတ်သိပညာရှင်များနှင့် မင်းမှူးထမ်း မြောက်မြားစွာတို့မှာ အရှေ့ဖက်သို့ ထိမ်းရှောင်လာလေသည်။ ယင်းတို့အနက်မှ အချို့မှာ မြောက်ဦး နေပြည်တော် သို့ လာရောက်ခိုလှုံကာ အရေးကြီး သော ရာထူးများတွင် ဝင်ရောက် ခစားလာ သည်။ ၁၄ ထို့ပြင် ဘင်္ဂလားအား မဂိုအင်ပါယာသို့ သိမ်းသွင်းလိုက်သော အခါ ဂေါစစ်သည်များနှင့် တိုင်းသူပြည်သား များစွာတို့မှာ စစ်ဘေးဒဏ်ကြောင့် ထွက်ပြေးထိမ်းရှောင် လာရင်း ရခိုင်ပိုင်နယ် မြေများသို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံ နေထိုင်လာခဲ့ကြသည်။ ယင်းကြောင့် ၁၇ - ရာစု အစောပိုင်းတွင် ရခိုင်ပြည် မူဆလင်ဦးရေ ပိုမိုတိုးပွားလာ ကာ အစ္စလာမ်ဘာသာနှင့် မူဆလင်ယဉ်ကျေးမှုသည်လည်း ပိုမိုထွန်းကားလာခဲ့သည်။

(104)

ရခိုင်ပြည်တွင် ပြင်ပမှရောက်လာသော မူဆလင်လူမျိုးများနှင့် ယင်းတို့၏ သားမယားများသာ အစ္စလာမ် ဘာသာကို ကိုးကွယ် နေသည် မဟုတ်ဘဲ၊ ဟိန္ဒူဘာသာဝင်အချို့လည်း အစ္စလာမ်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်း လာကြသည်။ ထို့အပြင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အစဉ်တစိုက် ကိုးကွယ်နေကြပြီးသူများလည်း အစ္စလာမ်သို့ ကူးပြောင်းကိုးကွယ်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ ဤအ ကြောင်းကို ရခိုင် မဟာ ရာဇဝင် ဇာတ်တော်ကြီးတွင် “သက္ကရာဇ် ၈၈၇ ခုနှစ် ကိုးဆက်မြောက်သော ဇယတ္တ မင်းစောမွန် လက်ထက်၌ ရှမ်း ပါသျှားမင်း၏ သံအမတ်ကြီး ကာဒီ၊ မူသျှာ၊ ဟော်နများတို့သည် နိုင်ငံတော်၌ မဟာမတ်ဒန် သာသနာ စည်ပင် ပြန့်ပြော စေခြင်း ငှါ၊ ပူလီကျောင်းတို့သည် မြို့တော်၌ အပြန်အနန့် တည်ဆောက် လုပ်ကြ၍ မြို့တော်တွင် သူအပေါင်းတို့အား ဟောပြောပြသလျက် နေ့စဉ်မပြတ် ပြုလုပ်တော်မူလေသည်။ ထိုအခါ အချို့သော ဗုဒ္ဓဘာသာ လူမျိုးတို့ သည် ယုန်ကြည်လျက် ၎င်းဘာသာ၌ပင်၍ ၎င်းတရား ကို ဆောံ တည်လျက် ဖြစ်ရှိကြလေသည်။ သို့နှင့် မဟာမတ်ဒန် လူမျိုးတို့သည် နိုင်ငံတော်၌ ဖုံးလွှန်းစိုးမိုး လျက် ပြန့်နှံ့စွာ ရှိလေသည်။ ဘုရင်မင်းမြတ် ကိုလည်း လက်ဆောင် ပန်နာပို့ဆက်လျက် ဘုရင်မင်းအား ၎င်းသံအမတ်ကြီး တို့ကို များသောအားဖြင့် မိတ္တာ သက်ဝင်လျက် ဖြစ်ရှိလေသည်။” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

(105)

၁၅ - ရာစုတွင် များစွာသော ဗုဒ္ဓဘာသာ ရခိုင်တို့မှာ အစ္စလာမ်ဘာသာကို ကိုးကွယ်၍ မူဆလင် များ ဖြစ်ကြကြောင်း ဦး ကြည်က “မြန်မာ ရာဇဝင် သိမှတ်ဘွယ်ရာ အဖြာဖြာ” စာအုပ်တွင် ရေးသားခဲ့ပေသည်။ နိုင်ငံတော်ကောင်စီဝင်ဟောင်း သတင်းစာဆရာ ဦးလှထွန်းဖြူ ကလည်း - ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အချို့ အစ္စလာမ် ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းခဲ့ကြကြောင်း “အောင် ပန်းကြီးငွေ စကားရည်လှပွဲ” စာအုပ်တွင် အတည်ပြု ဖော်ပြ ထားသည်။

(106)

ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်း၊ ဘင်္ဂလားနယ်စပ်အနီးရှိ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်နှင့်မောင်တောမြို့နယ်ဒေသ တဝိုက် တွင် တိုင်းရင်းသား ရိုဟင်ဂျာ လူမျိုးများနှင့် ရခိုင်စစ်တကောင်းလူမျိုးများ ရှေးပဝေသကီကပင် အတည်တကျ မှီတင်းနေထိုင်ခဲ့ကြသည် ဟုဖော်ပြခဲ့သည်။ အောက်တွင် အင်္ဂလိပ်စာသား မူရင်း အရင်း အတိုင်းပြပါသည်။

In northern Rakhine State close to the border with the Bangladesh at the Butheetaung and Maundaw township are where the Rohingya and Chittagarians live. The minority ethnic group had settled in the border region since early days

Ref: Ministry of Education, Yangon University of Distance Education ,First year Text Book For History Student , Code No. (19), Page No. 94; Perfect by Dr. Than Than Htay , Professor , Head of Department

ထိုစဉ်က ရခိုင်ပြည် အလေ့အထတစ်ခုမှာ နိုင်ငံခြားက လာသူများကလည်း ဆန္ဒရှိလျှင် ရခိုင်ပြည်သူများ နှင့် လက်ထပ် ထိမ်းမြား နိုင် သည်။ သို့သော် ရခိုင်ပြည်မှ ထွက်သွားသောအခါ သားမယားများကို ခေါ်ဆောင် သွားခွင့် မရှိခဲ့ချေ။ သို့ကြောင့် ဥရောပသားတို့သည် ၎င်းတို့၏ ရခိုင်ဇနီးမယားနှင့် သားသမီး များ ကို ရခိုင်ပြည်၌ ချန်ထားပါက အစ္စလာမ် ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းသွားမည်ဟု စိုးရိမ်၍ ခိုးယူ ခေါ်ဆောင် သွားခဲ့သော အမှုကိစ္စများစွာ ပေါ်ခဲ့ကြောင်း - ဒတ်(ချ) မှတ်တမ်းများတွင် တွေ့ရသည်။ သို့ကြောင့် အခြား ဘာသာ များမှ အစ္စလာမ်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းကိုးကွယ်သူများ လည်း ရခိုင်ပြည်တွင် မနည်းလှပေ။

ကျမ်းကိုးစာရင်း -

၁။ ဆရာတော် စန္ဒမာလာလင်္ကာရ - ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း (ဒု-တွဲ)၊ မန္တလေး (၁၉၃၁)၊ စာ - ၃၁၂

၂။ ဒု-ဗိုလ်မှူးကြီး ဝင်းမောင် (ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန) "သာသနာ့ရောင်ငါ ထွန်းစေဖို့"၊ ရန်ကုန် (၁၉၉၇)၊ စာ-၆၅

၃။ ကိုး (၂)၊ စာ - ၆၅

၄။ JASB - Vol. XIII, Calcutta (1844), p - 36

Dr. S.B Qanungo " A History of Chiitagong", Vol. I, Chittagong (1988), p - 111

၅။ R. B Smart - Burma Gazetteers (Akyab Distric) Vol. A, Ragoon (1957), p - 19

၆။ ဦးကြည် (ဘီအေ- ရာဇဝင် ဂုဏ်ထူး) "မြန်မာရာဇဝင်မှ သိကောင်းစရာများ"၊ စာ ၁၅၆

၇။ Mohammed Abdur Rahim "Social and Cultural History of Bengal", Vol. I, Karachi (1966), p - 37

၈။ ကိုး (၆)၊ စာ - ၁၅၇

၉။ S. N. H Rizvi "Bangladesh Distric Gazetteers (Chittagong)", Dacca (1975), p - 122

၁၀။ ဆရာချေ (နိုင်ငံ့ဂုဏ်ရည် ပထမအဆင့်) "ဗမာမွတ်စလင် ရှေးဟောင်း အတ္ထုပ္ပတ္တိ"၊ စာ - ၁၆

"သာသနာ့ရောင်ငါ ထွန်းစေဖို့"၊ စာ - ၆၆

၁၁။ S. N. H Rizvi - "East Pakistan Dicstric Gazetteers (Chittagong Dist)", Dacca (1970), p - 111

၁၂။ Mohammed Enamul Huq and Abdul Karim – “Bengali Literature in Arakanese Court (1600 ~ 1700 AD)

Calcutta (1935), p – 4 ~9

၁၃။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ဘဝသစ်ထူထောင်ရေးပါတီ – သတင်းလွှာ၊ ရန်ကုန် (၁၉၈၉)၊ စာ – ၄၅

၁၄။ Muhammad Mohar Ali “History of The Muslim Bengale” Vol. I (B), Riyadh, 1985, p – 865

၁၅။ J. A. S. B – Vol. X, Calcutta (1941), p – 681

မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်း ဂျာနယ်၊ ရန်ကုန် (၁၉၆၀)၊ စာ – ၇၂

၁၆။ Qanungo, p – 322

၁၇။ ၎င်း စာ – ၃၂၄

၁၈။ ၎င်း စာ – ၂၉၁

၁၉။ Secret Consultation (SC) of the Government of Bengal, Preserved in the National Archives of India, New Delhi, Jun 9, 1926, No. 10

Also Robertson’s Report dated July 21, 1825 (SC- August 26, 1825, No. 41)